

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Juridiska Institutionen

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Tillämpade Studier 20p. HT 2006

Datum: 060929

Handledare: Rolf Dotevall Professor i Handelsrätt

Författare: Lotta Sörensson Ostler

Kapitalförsäkring/kapitalpensionsförsäkring - behövs en starkare reglering?

Innehållsförteckning

1.	<i>Inledning</i>	s.7
1.1	Uppsatsens syfte	7
1.2	Metod	8
1.3	Avgränsningar	8
2.	<i>Kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring</i>	8
2.1	Allmänt	8
2.1.1	Skatt	11
2.1.2	Tillämpliga lagar	11
2.2	”Vanlig” pensionsförsäkring	12
2.3	IPS	12
2.4	Kapitalförsäkring	13
2.4.1	Skatt	15
2.4.2	Utländsk kapitalförsäkring	15
2.4.2.1	Skatt	15
2.5	Kapitalpensionsförsäkring	16
2.5.1	Skatt	19
2.6	Rätt förvaltare och rätt fond?	19
2.7	Sammanfattning	20
2.8	Direktpension	22
2.9	Den allra senaste produkten – garanterad pension	25
3.	<i>Analys</i>	25
3.1	Inledning	25
3.1.1	Kommentarer kring kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring	26
3.1.2	Egna reflektioner	27
3.1.3	Det allra senaste om kapitalpension och kapitalförsäkring	29
3.1.4	Egna reflektioner kring försäkrad pension	29
3.2	Lag (2005:104) om försäkringsavtal	30
3.2.1	Kommentarer kring den nya försäkringsavtalslagen	31
3.2.2	Egna reflektioner	32
3.3	Lag (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt	33
3.3.1	Lex Uggla	37
3.3.2	Kommentarer kring lex Uggla/SFL	42
3.3.3	Egna reflektioner SFL	43
3.3.4	Egna reflektioner lex Uggla	45
3.4	Lag (2000:1087) om anmälningsskyldighet för innehav av vissa finansiella instr.	47
3.4.1	Insynspersoner	47
3.4.2	Kommentarer kring lagen om anmälningsskyldighet	49
3.4.3	Egna reflektioner	49
4.	<i>Ytterligare en lucka i lagen</i>	50
5.	<i>Slutsats</i>	51
	Källförteckning	53

Förord

Jag vill tacka professor Rolf Dotevall och doktorand Elif Härkönen för att de trodde på och fick mig att utveckla min uppsats, Luckor i lagen om marknadsmissbruk, som jag skrev HT2005 på kursen i börsrätt där de undervisade. Sedan måste jag tacka min man, Peter, som jag har haft som bollplank under arbetet med båda mina uppsatser och för att han står ut med alla frågor jag har om värdepappersmarknaden under vilken tid som helst på dygnet. Han arbetar med värdepapper och är väl insatt i marknaden, dock tyvärr inte i försäkringsmarknaden, men hans hjälp och stöd har ändå varit ovärderlig. Dessutom var han den person som från början gav mig uppslag till uppsatsämnet i börsrätt. Även Morgan Furby, PWC, förtjänar ett stort tack då han rätade ut en del frågetecken jag hade.

Lotta Sörensson Ostler 2006-10-20

Sammanfattning

Jag har i min uppsats kunnat konstatera att kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar är två mycket användbara konstruktioner om man vill komma förbi vissa lagar eller utnyttja vissa luckor i systemet. Inledningsvis har jag granskat försäkringarna som sådana, vad det innebär att inneha en försäkring skattemässigt och jämfört dom med varandra och jag jämför även kort med IPS. Jag har likaså tittat på hur de uppkommit och vilka nya konstruktioner som håller på att skapas.

Den stora frågan i analysdelen av uppsatsen kretsar kring är varför lagstiftaren inte gör något åt de konstruktioner som skapas av bolag som säljer försäkringslösningar med syfte för att komma förbi lagar och regler eller fylla ut de luckor som finns. Olika försäkringslösningar skräddarsys för kunden och för de behov man tycks kunna se marknaden behöva för att t.ex. slippa betala förmögenhetsskatt eller slippa anmäla insiderinnehav av aktier. Huvuddelen av uppsatsen är en redogörelse av några av de otaliga användningsområden som finns för dessa försäkringslösningar och frågeställningar hur lagligheten står sig mot vissa rättsregler. Är en kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring verkligen en försäkring i lagens mening? Vari ligger försäkringsmomentet? Ser man konstruktionerna i ljuset av förmögenhetsskatten kan man konstatera att genom att inneha en kapitalpensionsförsäkring slipper man betala förmögenhetsskatt och man kan även uppbära olika bidrag trots att man innehar en sådan försäkring. Även lex Uggla går förbi med mycket enkla medel genom att en ägare till ett fåmansbolag låter bolagen investera i en kapitalförsäkring eller en kapitalpensionsförsäkring och pantsätter den till sig själv för en framtida pension. Är det ett misstag från lagstiftarens sida att man mer eller mindre kan bestämma sin förmögenhetsskatt själv och att man även kan erhålla bidrag fast men egentligen inte behöver? Jag har också tittat på lagen om anmälningskrav för innehav av vissa finansiella instrument, vilket jag även gjorde kort tidigare i min uppsats från börsrättskursen, Luckor i lagen om marknadsmissbruk, men jag tyckte att det var värt att analysera problemet lite djupare då inget gjorts åt saken och att nya förslag om uppskjuten reavinstskatt vid fondbyte tillkommit. Problemet med kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar i förhållande till denna lag är att man varken kan eller får anmäla innehav i försäkringarna. Man kan alltså som insider handla aktier i det bolag man är insiderregistrerad i när man egentligen inte får det, men man kan inte upptäckas. Varför ska man då direkt äga aktier i

ett bolag när man kan handla när som helst, på vilken information som helst och eventuellt kan komma att få uppskjuten reavinstskatt vid fondförsäljning? Jag vet, och många andra med mig, att personer i insiderställning handlar i kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar när det inte är tillåtet och att det ofta handlar om stora pengar, ändå sker ingen lagändring.

De frågor jag ställt mig i uppsatsen förblir obesvarade. Det ska bli mycket intressant att se vad som händer nu när vi fått en ny borgerlig reglering. Att något kommer att hända med förmögenhetsskatten står ganska klart. Om den lagen tas bort faller även problemen med lex Uggle. Övriga problem jag redogjort för vet jag däremot inte vad som kommer att hända med.

Förkortningar

IL	<i>Inkomstskattelagen</i>
FAL	<i>Försäkringsavtalslagen</i>
PBB	<i>Prisbasbelopp</i>
VP	<i>Värdepapper</i>
SKV	<i>Skatteverket</i>
FI	<i>Finansinspektionen</i>
EU	<i>Europeiska Unionen</i>
EG	<i>Europeiska Gemenskapen</i>
EES	<i>Europeiska ekonomiska samarbetsrådet</i>
SEK	<i>Svenska kronor</i>
TrL	<i>Tryggandelagen</i>
RÅ	<i>Regeringsrättens Årsbok</i>
SOU	<i>Statens Offentliga Utredningar</i>
KFL	<i>Konsumentförsäkringslagen</i>
Prop.	<i>Proposition</i>
SFL	<i>Förmögenhetsskattelagen</i>
OECD	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>
Ds	<i>Departementsserie</i>
RR	<i>Regeringsrätten</i>
SRN	<i>Skatterättsnämnden</i>
DnR	<i>Diarienummer</i>
RF	<i>Regeringsformen</i>
NJA	<i>Nytt Juridiskt Arkiv</i>
SFS	<i>Svensk Författningssamling</i>
AnmL	<i>Lagen om anmälningsskyldighet för innehav av vissa finansiella instrument</i>
HB	<i>Handelsbolag</i>
AB	<i>Aktiebolag</i>
AMB	<i>Aktiemarknadsbolag</i>

1. Inledning

Jag har valt att utveckla den fempoängsuppsats jag skrev på kursen i börsrätt HT 2005, Luckor i lagen om marknadsmissbruk, för jag upptäckte att framförallt kapitalförsäkringar är en försäkringskonstruktion som är mycket användbar vid många tillfällen för att gå förbi lagar och andra regleringar. Jag tittade ingenting på den då nya produkten kapitalpensionsförsäkring, vilken är en utvecklad form av kapitalförsäkring som även använder fördelarna i en pensionsförsäkring. Därför kommer jag vid sidan av kapitalförsäkringar även att redogöra för kapitalpensionsförsäkringar i denna uppsats. Det som förvånade mig mest under arbetet med min börsrättsuppsats var oförmågan eller oviljan från politiker/lagstiftare att ta itu med de problem eller fördelar, beroende på ur vems synvinkel man ser det, som faktiskt föreligger med dessa försäkringslösningar. Det är mycket pengar som staten förlorar varje år pga. dessa konstruktioner. Under 2005 satsades 55 miljarder kronor i olika fonder i kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar, en skillnad från 2004 med 34 %. Framförallt var det den nya sparformen kapitalpension som 2005 var mycket intressant för spararna. Denna form omsatte förra året 22,6 miljarder kronor, en ökning på 21 % från 2004. Återköpen av vanliga fonder m.m. var stora under föregående år vilket kan tyda på att man omplacerade sparandet i kapitalpensionsförsäkringar istället. Fördelen med denna försäkringsform är att den inte förmögenhetsbeskattas. Under 2005 uppgick den totala fondförmögenheten till 1319 miljarder kronor vilket är en ökning med 320 miljarder från föregående år, c:a 32 % från föregående år. Ökningen bestod av 99 miljarder i nysparande, 10 %, och 220 miljarder i värdeökning, 22 %.¹

1.1 Uppsatsens syfte

Mitt syfte med uppsatsen är att närmare undersöka hur kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar används. Eftersom jag redan utrett kapitalförsäkringarnas roll om man vill undkomma att bli upptäckt när man bryter mot marknadsmissbrukslagen vid innehav av ”insideraktier” kommer jag inte att nämna det i någon större omfattning i denna uppsats utan hänvisar till det tidigare arbetet.

Jag går igenom vad en kapital-/kapitalpensionsförsäkring är, skattereglerna kring dessa, analyserar hur de förhåller sig till det regelverk som finns för den svenska kapitalmarknaden och framförallt ägnar jag en stor del åt att spegla den debatt som rör

¹ Fondbolagens förening, DI april 2006

dessa konstruktioner. En viss tonvikt lägger jag på den s.k. ”lex Uggla” då skattemyndigheten i vissa hänseenden väljer att inte förmögenhetsbeskatta ägarna till småföretag som har överlikviditet om de placerar pengarna i dessa försäkringsformer för att säkerställa pension till delägarna. Det här nämnde jag endast mycket kortfattat i min förra uppsats och med anledning av den ganska heta debatt som pågått i vissa affärstidningar om ”lex uggla” kommer jag även att utveckla denna del.

1.2 Metod

Jag använder mig av traditionell juridisk metod för att utreda gällande rätt angående kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkringar. Till grund för mina uttalanden om gällande rätt ligger lagtext, praxis, rättsfall och annan relevant litteratur på området. Denna metod har jag använt i de avsnitt jag ägnar åt just traditionell juridik. Tyvärr finns inte så mycket rättsligt material på området om de konstruktioner jag valt att undersöka i min uppsats då det är ett okonventionellt rättsområde, så jag har fått använda tidnings- och tidskriftsartiklar och information som finns på Internet för att skaffa mig kunskap. Annan information jag byggt min uppsats på är rapporter, handledningar m.m. från skattemyndigheten, Finansdepartementet och finansinspektionen. Försäkringsbolagens hemsidor har också spelat roll i denna uppsats för att finna information om försäkringsformerna.

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att avgränsa min uppsats att gälla kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar i Sverige p.g.a. det förekommer en hel del svårigheter med att hitta jämförbara konstruktioner i andra länder. Skatt är inget harmoniserat område i Europa och övriga världen, så specifika lösningar på olika försäkringskonstruktioner skapas för varje land för att passa reglerna just där.

2. Kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring

2.1 Allmänt

De senaste åren har kantats av börsuppgång vilket gör att många personer sitter på vinster i aktier och fonder som skulle utlösa reavinstskatt på 30 % om man skulle välja att sälja sitt innehav. Många drar sig därför för att investera i t.ex. aktier p.g.a. reavinstskatten och väljer istället att placera pengar i kapitalförsäkringar eller kapitalpensionsförsäkringar. Väljer man de här investeringsalternativen slipper man deklarerera för utdelningar och

reavinster. Man kan placera kapitalet i samma aktier och fonder som innan, i den storleksordning man själv önskar, utan att beskattas enligt ovan. Myntets baksida är att förluster inte är avdragsgilla och om börsen faller eller inte rör sig får ändå en avkastningsskatt betalas.²

När en kapitalförsäkring eller kapitalpensionsförsäkring tecknas är försäkringsbolaget försäkringsgivaren och värdepappersdepån som skapas knyts till försäkringen. De rättigheter och skyldigheter som uppkommer mot tredje part innehåses även de av försäkringsbolaget. Försäkringstagaren får en fordran på försäkringsbolaget som motsvarar försäkringens värde.³

Från den dag man ingått försäkringen har man 14 dagars rätt att avbryta avtalet om det ingåtts på sedvanligt sett. Har man däremot ingått avtalet på distans är ångerrätten 30 dagar. Hos vissa bolag går avtalet att avbryta tidigare än det avtalade försäkringstiden men mot en kostnad som är relativt hög. Man får då ett fribrev som innebär att man kan gå miste om de försäkringsskydd man valt. Försäkringen i sig kommer att fortsätta gälla, men de belopp som betalas ut kommer att bli lägre.

Vad man än väljer för form av kapitalförsäkring, kapitalpensionsförsäkring eller vanlig pensionsförsäkring kan man välja mellan traditionell förvaltning eller fondförvaltning.⁴ Vid traditionellt förvaltd försäkring placerar försäkringsbolaget pengarna och man får en garanterad ränta på sparpremien på ca 2,5-3 %. Om avkastningen blir högre tillfaller överskottet försäkringstagarna som kollektiv. Den här delen av kapitalet ingår i försäkringsbolagets riskkapital och kan både bli högre eller lägre, men löftet om den garanterade räntan måste alltid uppfyllas. Den del av riskkapitalet som man innehar redovisas som överskott eller återbäring.⁵

Vid fondförvaltning väljer man själv vilka värdepapper, av de som försäkringsbolaget erbjuder, som ska ingå i försäkringen. Försäkringsbolaget garanterar inte det insatta kapitalet och man kan därför förlora hela kapitalet.⁶

² Annonssblad ang. försäkringar, DI april 2006

³ Nordnet Pensionsförsäkring AB, info kapitalförsäkring

⁴ www.konsumenternasforsakringsbyra.se

⁵ a.a.

⁶ a.a.

Det finns olika former av försäkringar, antingen en ren försäkring utan skydd för familjen eller en försäkring med återbetalningsskydd där man väljer förmånstagare vid ett eventuellt dödsfall. Vid pensionsförsäkring och kapitalpensionsförsäkring kan bara de allra närmaste stå som förmånstagare. Vid kapitalförsäkring kan man sätta vem som helst som förmånstagare, t.o.m. en juridisk person. Väljer man att inte ha förmånstagare i försäkringen tillfaller de inbetalda pengarna de andra försäkringshavarna, men å andra sidan får du rätt till s.k. arvsvinst efter andra försäkringstagare som valt denna form av försäkring och avlidit innan försäkringen fallit ut. Väljer man förmånstagare får man inte ta del av någon arvsvinst. Det finns ytterligare en variant på försäkring när man valt alternativformen med förmånstagare och det är efterlevnadsskydd med ett förvalt belopp. Det här gör man om man vill försäkra sig om att familjen/förmånstagaren får ett underhåll med bestämt belopp under ett antal år. Väljer man denna variant får man teckna två försäkringar, en ren åldersförsäkring och en livförsäkring till vilken man betalar in en riskpremie till och som utfaller vid ett eventuellt dödsfall. Det finns även andra tilläggsförsäkringar som t.ex. eget skydd vid sjukdom om man skulle bli långvarigt sjuk. Ju fler försäkringsskydd man väljer ju lägre pension får man utbetalt. Priset på tilläggsförsäkringarna dras från den premien man betalar in. Har man valt systemet med efterlevnadsskydd i sin försäkring måste en hälsodeklaration lämnas till försäkringsgivaren. Bolaget tar därefter ställning till om man ska få teckna en försäkring på normala villkor eller inte. Vill man ändra avtalet kan försäkringsgivaren kräva en ny hälsodeklaration p.g.a. att priset sättes utifrån den ursprungliga ansökan. Försäkringsgivarens risk ökar vid ändring av avtalet.⁷

Efter den 1 januari 2006 har det i försäkringsavtalslagen införts flytträtt för privat tecknade pensionsförsäkringar, men inte för alla. De avtal som tecknades före den första januari 2006 har bara flytträtt om det finns angivet i avtalet. Flytträtt innebär att det kapital man satt in hos ett försäkringsbolag kan flyttas till ett annat försäkringsbolag mot att man betalar vissa avgifter. En försäljning behöver inte göras innan. Väljer man en traditionellt förvaltd försäkring är det inte säkert att man får ta med sig hela försäkringskapitalet. Om bolaget har en kollektiv konsolidering, d.v.s. bolaget har tecknat

⁷ www.konsumenternasforsakringsbyra.se

ett högre värde på försäkringen än bolaget faktiskt har teckning för vid flyttillfället som ligger under den nivå bolaget bestämt, sänks värdet på det kapital som flyttas.⁸

2.1.1 Skatt

Att satsa kapital i en kapitalförsäkring eller kapitalpensionsförsäkring innebär oftast att man binder pengarna för en längre tid, minst 5 år, men kortare tid förekommer när det gäller kapitalförsäkring. Försäkringsavgifter och en avkastningsskatt, 15 % på pensionsförsäkring och kapitalpensionsförsäkring och 27 % på kapitalförsäkring, tillkommer.⁹ Skatten beräknas på kapitalet den första januari varje år. Tar man ut pengarna i december slipper man skatten. Under det första sparåret är det inte tillåtet att ta ut pengarna enligt den nya försäkringsavtalslagen som säger att en kapitalförsäkring måste behållas minst ett år.¹⁰ Skatteunderlaget räknas ut genom att man multiplicerar försäkringskapitalet med föregående års statslåneränta. Om statslåneräntan år 2005 är 3,24 % innebär det att avkastningsskatten år 2006 på en kapitalpensionsförsäkring är 0,49 (3,24 x 15 %). Avkastningen under året spelar därför i praktiken ingen roll. Storleken på pensionen som utbetalas är beroende av vad fondandelarna är värda vid pensioneringen.

2.1.2 Tillämpliga lagar

Ett antal lagar är tillämpliga på de former av försäkringar som uppsatsen rör.

- *IL 58 kap* I denna lag definieras och regleras pensionsförsäkringarna. Regler om villkor för återköp.
- *Lag om finansiell rådgivning* Reglerar de kunskaper en rådgivare måste besitta för att få sälja försäkringar. Lagen anger även att vad som sägs vid försäkringstillfället måste dokumenteras så att köparen får den information lagen kräver. Det ska finnas en klar skillnad mellan placeringsråd, marknadsföring och produktinformation.
- *FAL* I denna lag regleras bl.a. ångerrätt, förutom vid distans- eller hemförsäljning, följer av felaktigt

⁸ a. a.

⁹ www.konsumenternasforsakringsbyra.se

¹⁰ Dagens Nyheter nätupplaga 20060401

lämnade uppgifter, regler om premieinbetalning, uppsägning, flytträtt m.m.

- *Försäkringsrörelselagen* Försäkringsbolagens verksamhet regleras här. Innehåller bl.a. hur information ska ges för att vara korrekt och tydlig om t.ex. värdeutveckling. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med god försäkringsstandard.

Innehavet i depån omfattas däremot inte av insättningsgarantin enligt lagen om insättningsgaranti eller investerarskyddet enligt lagen om investerarskydd.

Jag kommer senare i uppsatsens analysdel utveckla försäkringsavtalslagen och dess giltighet i förhållande till kapital- och kapitalpensionsförsäkringar.

2.2 "Vanlig" pensionsförsäkring

En pensionsförsäkring är en försäkring där det kapital som sätts in inte kan användas förrän man fyllt 55 år. Försäkringen har därför ett antal begränsningar när det gäller storleken på sparandet som man har avdragsrätt på och under vilka omständigheter pengarna får tas ut.¹¹ Premien man betalar, max 0,5 PBB, är avdragsgill i deklarationen om man har inkomst av tjänst, och skatt måste betalas på utfallande belopp. Om man har högre inkomster kan man få spara ytterligare 5 % av sin inkomst med avdragsrätt. 39700 Sek är det högsta belopp som får sparas med avdragsrätt år 2006.¹² Under spartiden är försäkringen befriad från förmögenhetsskatt. Detta är en form som passar den som betalar hög marginalsatt och kan avstå pengarna under den tid sparandet pågår och räknar med att få en lägre marginalsatt under utbetalningstiden. Utbetalningstiden måste pågå under minst en 5-års period. Vanligast är dock en 10- eller 20-årig utbetalningsperiod, men även livslång pensionsutbetalning förekommer. Ofta får man reda på hur stort det garanterade månadsbeloppet blir redan då man tecknar försäkringen.¹³

¹¹ Folksam, info kapitalförsäkringar

¹² www.sfmab.se

¹³ a.a.

2.3 IPS

Individuellt pensionssparande, IPS, liknar en pensionsförsäkring men den saknar försäkringsmomentet. Ett IPS-sparande kan ske i bank, svenska vp-bolag, utländska vp-bolag med filial i Sverige m.m. Den liknar en pensionsförsäkring på så sätt att premien är avdragsgill och pensionen inkomstbeskattas. Kapitalet kan inte tas ut förrän man fyllt 55 år och även här krävs en utbetalningstid på minst 5 år. IPS är alltså ingen kapitalförsäkring eller kapitalpensionsförsäkring utan är ytterligare en form av sparande man kan välja.¹⁴ Den här lösningen passar den som vill minska förmögenhetsskatten eller har en hög inkomstskatt idag som man vill minska i framtiden eller om man tror på en < 5 % årlig värdeökning.¹⁵

Jag kommer fortsättningsvis inte att ta upp denna form av sparande eller vanligt pensionsförsäkringssparande utan nämner dessa bara kort här för att visa att det finns ytterligare former för sparande än de min uppsats i huvudsak handlar om.

2.4 Kapitalförsäkring

Begreppet kapitalförsäkring förekommer med olika betydelse olika sammanhang. I IL definieras den som en försäkring där utfallande belopp har skattekategori K, d.v.s. en försäkring som inte uppfyller kraven att vara en pensionsförsäkring.¹⁶ FAL avser med begreppet kapitalförsäkring en försäkring där försäkringsgivarens betalningsskyldighet vid försäkringsfall är fixerat till ett visst belopp, utan hänsyn tagen till om beloppet utbetalas i en eller flera poster. Motsatsen till kapitalförsäkring är livförsäkring enligt FAL.¹⁷

En kapitalförsäkring är ett långsiktigt sparande som byggs upp med redan beskattade medel. Det är ofta en bra lösning på pensionssparandet som allt fler väljer. Anledningen till att man väljer att placera pengarna i en kapitalförsäkring kan vara att man vill spara till ett eget kapital för att nyttja senare eller att ge till någon annan. En mycket viktig anledning till att man sparar i kapitalförsäkring istället för pensionsförsäkring är att skattereglerna för en pensionsförsäkring inte ses som lika gynnsam som kapitalförsäkringens. Andra anledningar är att man vill ha ett större sparande än

¹⁴ www.konsumenternasforsakringsbyra.se

¹⁵ www.comboloan.se

¹⁶ IL 58 kap. 2 §

¹⁷ FAL kap. 10-16

pensionsförsäkringen tillåter och det kan kännas fel att ha pengarna låsta till man fyllt 55 år. Att ha en femårig utbetalningstid som i en vanlig pensionsförsäkring kan vara negativt och då kan det vara bättre med en kapitalförsäkring där pengarna inte är lika hårt låsta. Vill man pensionsspara trots att man inte har någon arbetsinkomst är kapitalförsäkringen en bra lösning. Innan man fyllt 65 år kan det ses som ett komplement till en grupplivförsäkring. Tecknar man en kapitalförsäkring efter man fyllt 65 år är det ofta det enda alternativet man har för att trygga sin framtid. Vid mycket kraftiga värdestegringar, mer ca 8-9 %, på vp-marknaden är kapitalförsäkringen ett bra alternativ till vanliga fonder. Dessutom betalar man ingen reavinstskatt när man byter fonder i kapitalförsäkringen. Det gör man däremot om man säljer fonder och aktier för att frigöra kapital att satsa i en kapitalförsäkring.¹⁸ Men det kan också vara mer än ett sparande. Utfallet av sparandet kan försäkras så att någon annan får del av sparandet vid ett eventuellt dödsfall.¹⁹ Försäkringskapitalet ökas vid ett eventuellt dödsfall med en procentenhet oavsett försäkringsvärdets storlek.

En kapitalförsäkring kan fås i två former, som jag nämnt tidigare, dels traditionellt förvaltd och dels fondanknuten. Den stora skillnaden mellan de båda är att om man väljer en traditionellt förvaltd kapitalförsäkring sköter försäkringsbolaget förvaltningen och tar den finansiella risken. Ofta sparar man här till ett målbelopp. Återbäringen är preliminärt fördelad, men inte garanterad. Vid en fondanknuten kapitalförsäkring sköter man själv sina placeringar och står själv för den finansiella risken. Inga garantier ges om utfallet och man väljer själv risknivå. En annan skillnad ligger i efterlevnadsskyddet. Vid traditionellt förvaltd försäkring betalas hela försäkringsbeloppet ut till förmånstagaren mot en viss avgift. Vid fondanknuten betalas ett överenskommet belopp ut till förmånstagaren, även här mot en avgift. Ytterligare en skillnad mellan de olika försäkringarna, som de flesta bolag har, är att den kortaste spartiden för en traditionell försäkring är 10 år, medan en fondanknuten har en lägsta spartid på 5 år. Generellt för båda alternativen är att de inte inkomstbeskattas och att det därför inte föreligger någon avdragsrätt i deklARATIONEN för förlust eller avgift. Avkastningsskatt betalas för båda och vid spartidens slut gör oftast en engångsutbetalning. Båda produkterna är flyttbara mot en fastställd avgift.

¹⁸ www.fondfinans.se, "Intressanta tips"

¹⁹ Folksam, info kapitalförsäkringar

En kapitalförsäkring är normalt sett skyddad mot utmätning under förutsättning att den är tecknad på ditt eget eller maka/make/registrerad partners liv. För att vara skyddat måste premien vara avsedd att betalas ut med jämn summa under minst 10 års tid.²⁰

När arvs-, och gåvoskatten togs bort var det många som trodde att det skulle vara slutet för kapitalförsäkringarna, men sedan flera lågprisbolag etablerat sig på marknaden med mycket låga avgifter och tack vare den för tillfället låga statslåneräntan, gör det lönsammare att satsa pengar i en kapitalförsäkring än annat sparande i aktiefonder. Vissa nätmäklare erbjuder mycket billiga kapitalförsäkringar där de inte tar ut insättnings- eller uttagsavgifter. Den årliga kapitalavgiften är låg eller helt slopad. En av anledningarna till att det här kan erbjudas är att man inte får någon rådgivning.²¹

2.4.1 Skatt

En kapitalförsäkring ska tas upp till förmögenhetsbeskattnings till 100 % för belopp överstigande 1,5 milj. Sek. Avkastningsskatten som beskattas hos försäkringsbolagen ska betalas årligen. Skattesatsen är 27 % och multipliceras med ett schablonmässigt beräknat skatteunderlag. Skatten betalas in av försäkringsbolaget.²²

2.4.2 Utländsk kapitalförsäkring

Många satsar på utländska kapitalförsäkringar istället för svenska och det kan göras på olika sätt t.ex. genom ett utländskt försäkringsföretag som bedriver gränsöverskridande verksamhet i Sverige, via försäkringsmäklare eller oberoende förmedlare i Sverige eller direkt genom ett utländskt försäkringsföretag i utlandet. De utländska försäkringarna har varit ett omstritt område p.g.a. att Sverige har ett etableringskrav i IL för att få klassificeras som kapitalförsäkring eller pensionsförsäkring.²³

2.4.2.1 Skatt

Vissa skyldigheter om att lämna uppgifter till SKV inträder för de företag eller mäklare som erbjuder kapitalförsäkringar eller kapitalpensionsförsäkringar. För ett utländskt företag med gränsöverskridande verksamhet krävs en viss aktivitet i Sverige och företaget måste lämna en förbindelse till FI om att årligen skicka kontrolluppgifter till SKV om

²⁰ Folksam, info kapitalförsäkringar

²¹ Dagens nyheter, nätupplaga 20060401

²² Folksam, info kapitalförsäkringar

²³ IL kap. 58

försäkringens värde. En försäkringsmäklare ska lämna uppgifter till SKV om försäkringstagaren och försäkringsgivaren. Om man köper direkt av ett utländskt företag behövs inga uppgifter lämnas till SKV utan det räcker med att ta upp försäkringens värde i deklarationen.²⁴

Ägaren, den som har rätt att föga över den eller innehavaren till en kapitalförsäkring tecknad i ett utländskt bolag som inte bedriver försäkringsrörelse i Sverige, är själv skyldig att betala in avkastningsskatten på försäkringen.²⁵ Bestämmelserna om avkastningsskatt omfattar inte försäkringar som bara avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall och som inte är återköpbara.²⁶ Tidigare togs en skatt ut på premier som betalades ut till utländska livförsäkringsbolag. Den skattskyldige skulle själv registrera sig och redovisa premiebetalningarna för SKV.²⁷ Det här ansågs strida mot friheten att tillhandahålla tjänster över gränserna inom EU²⁸ så lagen ändrades och nu omfattas även utländska livförsäkringar av avkastningsskatten.²⁹

Försäkringsvärdet på en utländsk försäkring är återköpsvärdet plus den del av försäkringsbolagets upplupna vinst som belöper på försäkringen som man innehar vid beskattningsårets ingång. För en utländsk kapitalförsäkring köpt före 1997, och om inga ytterligare inbetalningar görs, betalas ingen avkastningsskatt utan det värde som överstiger försäkringens värde 1997 ska tas upp. Redovisningen av avkastningsskatten ska göras av ägaren till försäkringen och beräknas som avkastningsskatt på de svenska försäkringarna, försäkringens värde vid ingången av beskattningsåret multiplicerat med statslåneräntan föregående år.³⁰

Om man innehar en ren kapitalförsäkring som tecknats före halvårsskiftet 1995 är den förmögenhetsskattepliktig. Klassas försäkringen däremot som en pensionsförsäkring betalas ingen förmögenhetsskatt.³¹

²⁴ Information RSV 355 utgåva 2

²⁵ Lagen om avkastningsskatt 2 §

²⁶ AvPL 2 § p. 2 st.

²⁷ f.d. premieskattelagen (1990:662)

²⁸ Mål- C-118/96 Jessica Safir

²⁹ Mattias Dahlberg, Internationell beskattning s.61

³⁰ Information RSV 355 utgåva 2

³¹ a. a.

2.5 Kapitalpensionsförsäkring

Kapitalpensionsförsäkringen är egentligen inget annat än en helt vanlig pensionsförsäkring, men som genom ett avtal mellan försäkringstagaren och försäkringsgivaren är att ses som en kapitalförsäkring. Försäkringen har tillkommit av rent skattemässiga skäl, framförallt förmögenhetsskattemässiga skäl.³²

Försäkringsformen, som också av vissa kallas Ekmanförsäkring efter Scandiamålet i EG,³³ är en relativt ny företeelse på den svensk vp-marknaden. Denna form av försäkring skapades av försäkringsbolagen sedan Skandias chefsjurist Jan-Mikael Bexed drev frågan angående tjänstepensioner och Sveriges etableringskrav för avdragsrätt vid inkomstbeskattning för kostnader för framtida pensioner. Hans sekreterare Jeanette Ekman begärde ett förhandsbesked hos skattemyndigheten 2002 angående hur en utländsk tjänstepensionsförsäkring skulle klassas.³⁴ Försäkringen var en kapitalförsäkring som uppfyllde alla krav som ställs på en pensionsförsäkring, utom etableringskravet i IL 58 kap. 4 §, men som trots detta inte skulle beskattas som en sådan enligt svensk lag. Målet togs upp i Regeringsrätten som begärde att få ett förhandsavgörande i EG-domstolen om klassificeringen av försäkringen. Avgörandet i EG-domstolen kom den 26 juni 2003. Regeringsrätten meddelade i sin dom den 4 maj 2004³⁵ att i enlighet med propositionen³⁶ så innebär det att även om frågan ska bedömas enligt IL är det inte förenligt med EG-rätten att vägra ett företag omedelbart avdrag för premien som betalas till försäkringen som tecknats i ett bolag inom EG.³⁷

Under ungefär samma period som Scandiamålet togs upp i EG-domstolen hade regeringen tillsatt en arbetsgrupp på finansdepartementet för att se över avkastningsskattereglerna ur ett EG-rättsligt perspektiv. Domen kom under arbetets gång och gruppen analyserade även den statliga förmögenhetsskattens giltighet mot reglerna i EG angående friheten att tillhandahålla tjänster. En departementspromemoria³⁸ gavs ut där det svenska etableringskravet, att endast livförsäkringsbolag med försäkringsverksamhet i Sverige, skattemässigt fick behandlas som pensionsförsäkringar

³² Skattenytt nr 7 – 8 2005, Johan Gefvert, *Kapitalpension*

³³ Mål C-442/0, Scania och Ola Ramstedt mot Riksskatteverket.

³⁴ www.di.se, artikel "kapitalpension - ny het sparform" 2006

³⁵ RÅ 2004 ref. 28 och RÅ 2004 ref. 84

³⁶ prop. 2004/05:31

³⁷ www.landgreniriksdagen.se

³⁸ Ds 2003:65

skulle behållas. Ett ytterligare förslag lades om att etableringskravet skulle slopas för länder inom EES och att den lägre skattesatsen för pensionsförsäkringar på 15 % skulle användas. För att slippa betala förmögenhetsskatt för försäkringarna skulle etableringskravet behållas. När propositionen skrevs togs inte arbetsgruppens förslag angående inkomstskatten med utan man valde att följa Regeringsrättens praxis som fastställdes efter Scandiamålet.

Andra personer anser att en Ekmansförsäkring och en kapitalförsäkring inte är samma sak utan att Ekmansförsäkringen är en försäkring som är tecknad inom ett annat land inom EES-område än Sverige. Den uppfyller de kvalitativa villkoren för en pensionsförsäkring i IL 58 kap. 6 – 16 § § och försäkringstagaren och den försäkrade är samma person. En kapitalpension är en försäkring som tecknats i Sverige efter den 1 januari 2005 och uppfyller de kvalitativa villkor som ställs för en pensionsförsäkring i IL 58 kap. 4 – 16 §§, men där försäkringsgivaren och försäkringstagaren kommit överens om att försäkringen ska ses som en kapitalförsäkring.³⁹

Kapitalpension har blivit en produkt som har en stor ökning hos de flesta som levererar produkten, men avgifter och villkor för de bolag som tillhandahåller produkterna varierar kraftigt. Vissa nätmäklare har slopat avgifterna och tar enbart ut courtage och vanliga fondavgifter för att ta allt större del av marknaden. Även för denna produkt, liksom för kapitalförsäkringen, råder ett ”priskrig”. Många av bolagen erbjuder även utländska ”offshorelösningar” för kapitalpensionsförsäkringar där man kan flytta pengarna mellan aktier, fonder, optioner m.m. På dessa produkter är avgifterna ofta så höga att det inte lönar sig att ha ett insatt kapital under ett miljonbelopp för att det ska bli lönsamt.

De villkor som ställs på en kapitalpensionsförsäkring är att pengarna får tas ut vid tidigast vid 55 års ålder och utbetalningarna måste ske under 5 år med samma eller ökande belopp. Det finns inget tak för hur mycket som får sättas in och skapar därför möjlighet för den som vill placera stora pengar i en fond eller aktier utan att drabbas av förmögenhetsskatt.⁴⁰ En fördel som många anser är viktig är att denna försäkringslösning inte är utmättningsbar vid obestånd eller konkurs. Som nackdel kan anses att kretsen av förmånstagare är starkt begränsad. Som förmånstagare kan endast barn, maka, make,

³⁹ Skattenytt nr 7 – 8 2005, Johan Gefvert, *Kapitalpension*

⁴⁰ www.fondfinans.se, ”Intressanta tips”

sambo eller registrerad partner anges. Kapitalpension passar den som betalar förmögenhetsskatt och vill placera på lång sikt. Däremot passar den mindre bra för den som är yngre än 50 år eller som är ensamstående utan barn.⁴¹ Det går dessutom inte att dra av vid eventuell förlust om försäkringen löses in i förtid eller när den löper ut. Den går inte heller att återköpa, pantsätta eller överlåta.⁴²

2.5.1 Skatt

Kapitalpensionsförsäkringen är en kapitalförsäkring med pensionsförsäkringens fördelar, lägre avkastningsskatt än en vanlig kapitalförsäkring, 15 % mot kapitalförsäkringens 27 %, och ingen förmögenhetsbeskattning. Det här gäller de kapitalförsäkringar som förmedlats inom EES-området och uppfyller alla krav, förutom de etableringskrav som ställs i IL⁴³, och är att betrakta som en pensionsförsäkring i lagens mening, men som parterna bestämt ska behandlas som en kapitalförsäkring enligt IL.

Om man har en vanlig pensionsförsäkring kan den bli lite av en förlustfälla för den som betalar 30 % -ig marginalska. Om man bara har 30 % i skatt när avdraget görs och sedan höjer inkomsterna och därmed pensionen kan man få en marginalska på 50-55 % vid utbetalning av pengarna. Genom lösningen med kapitalpensionsförsäkring, där premien inte är avdragsgill och utfallande belopp skattefritt, kommer man förbi ett sådant eventuellt problem.⁴⁴

2.6 Rätt förvaltare och fond?

Många som placerar sina pengar i kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar gör det i de fonder som förvaltaren erbjuder. Det är därför av stor betydelse att kontrollera sin förvaltare och de fonder man placerar pengarna i för att inte förlora sin förmögenhet.

De flesta fonder som investeras i är aktivt förvaltade vilket innebär att förvaltaren utgår från ett index som man sedan gör en över- eller underviktningar av i olika bolag. Indexfonder ligger vanligtvis mellan 0,5 % till 0,6 % i årsavgift medan de aktivt förvaltade fonderna har en årsavgift på 1,5 %. Därför är det viktigt att kontrollera om ens

⁴¹ www.fondfinans.se, "Intressanta tips"

⁴² www.privataaffarer.se, artikel "kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring"

⁴³ IL 58 kap. 4 §

⁴⁴ www.fondfinans.se, "Intressanta tips"

förvaltare eller det bolag man valt att ta hand om försäkringarna gör det på bästa sätt. Den inbetalda premien används för försäkringsbolagets driftskostnader, som t.ex. förvaltning och administration. Sättet att ta ut avgifterna löses på olika sätt t.ex. viss procent av försäkringsbeloppet, avgift på inbetald premie, fast årsavgift m.m. Det som är viktigast att kontrollera är hur skicklig fondförvaltaren är. Alla utvärderingar som gör ska göras efter att avgifterna räknats bort och man ska inte stirra sig blind på låga avgifter utan mycket annat är intressant som t.ex. kvaliteten hos förvaltaren. Inte bara den historiska avkastningen är intressant utan ett antal andra parametrar behöver studeras. En parameter som är speciellt viktig för den som valt aktivt förvaltade fonder är om avkastningen är högre än indexutvecklingen, med andra ord, får jag det jag betalar för. Svaret får man genom att studera begreppen ”alfa”, hur mycket fonden överträffar index och ”Jensens alfa”, hur mycket fonden slagit index med hänsyn till den risk fonden tagit. ”Jensens alfa” bör ha ett värde över 2. Om man vill veta hur fonden klarar börsuppgångar och nedgångar ska man titta på fondens ”betavärde”. Är värdet högre än 1 stiger den mer än marknaden generellt under en bred börsuppgång, men den faller också mer i en nedgång. Är värdet under 1 blir svängningarna mindre. Ett viktigt begrepp om man satsar i aktiefonder är ”informationskvot”, d.v.s. vilken avkastning förvaltaren presterat eller hur mycket förvaltaren frångått index. Denna kvot ska ligga högre än 0,5 – 1,0. Ytterligare ett begrepp som är viktigt att kontrollera i anslutning med informationskvoten är ”tracking-error”, d.v.s. hur mycket förvaltaren frångår det index som fonden jämförs med inom samma investeringskategori. Vid en aktivt förvaltd fond bör detta värde vara högre än 5 om fonden kostar 1,5 % eller mer. Det här är en relativt svår nivå att uppnå för att skapa överavkastning. Storbankernas tracking-error ligger generellt på 3. Slutligen är parametern ”konsistens” viktig. Det som mäts är hur många månader slår sitt index. Konsistensen bör ligga på minst 55 % över en treårshorisont.

2.7 Sammanfattning

De fonder jag redovisat för ovan kan se tämligen lika ut men skiljer sig på vissa punkter. Kortfattat kan det sammanfattas så här.

	<i>Pensionsförsäkring</i>	<i>Kapitalpension</i>	<i>Kapitalförsäkring</i>
<i>Traditionell förvaltning⁴⁵</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Avdragsgill • Inkomstskatt på utbetalt belopp 	<ul style="list-style-type: none"> • Ej avdragsgill • Ej inkomstskatt på utbetalt belopp 	<ul style="list-style-type: none"> • Ej avdragsgill • Ej inkomstskatt på

⁴⁵ www.konsumenternasforsakringsbyra.se

	<ul style="list-style-type: none"> • Garanterad ränta • Minst 5-årig utbetalningstid • Utbetalning tidigast vid 55 års ålder • Ej återköp • Avkastningsskatt 15% • Fri från förmögenhetsskatt 	<ul style="list-style-type: none"> • Garanterad ränta • Minst 5-årig utbetalningstid • Utbetalning tidigast vid 55 års ålder • Ej återköp • Avkastningsskatt 15% • Fri från förmögenhetsskatt 	<ul style="list-style-type: none"> • utbetalt belopp • Garanterad ränta • Ofta bunden 10 år eller mer • Återköp möjligt • Avkastningsskatt 27% • Förmögenhetsskatt
<i>Fond förvaltning⁴⁶</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Avdragsgill • Inkomstskatt på utbetalt belopp • Dagsvärde • Minst 5-årig utbetalningstid • Utbetalning tidigast vid 55 års ålder • Ej återköp • Avkastningsskatt 15% • Fri från förmögenhetsskatt 	<ul style="list-style-type: none"> • Ej avdragsgill • Ej inkomstskatt på utbetalt belopp • Dagsvärde • Minst 5-årig utbetalningstid • Utbetalning tidigast vid 55 års ålder • Ej återköp • Avkastningsskatt 15% • Fri från förmögenhetsskatt 	<ul style="list-style-type: none"> • Ej avdragsgill • Ej inkomstskatt på utbetalt belopp • Dagsvärde • Ofta bunden 5 eller mer • Återköp möjligt • Avkastningsskatt 27% • Förmögenhetsskatt
<i>Passar den som⁴⁷</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Vill minska förmögenhetsskatt • Hög inkomstskatt idag men inte vid uttag • Tror på en värdeökning < 5 % årligen 	<ul style="list-style-type: none"> • Vill bli av med förmögenhetsskatt • Vill sätta in mycket pengar omgående • Kommer att ha högre lön vid utplock än idag • Tror på en värdeökning > 5 % årligen 	<ul style="list-style-type: none"> • Vill sätta in mycket pengar omgående • Vill ta ut pengarna innan 55 års ålder • Tror på en värdeökning > 5 % årligen

Om man jämför ett sparkapital på 100 000 SEK med en avkastning på 7 % årligen som sparas i fem år i aktiefonder direkt, kapitalförsäkring med hög avgift,

⁴⁶ www.konsumenternasforsakringsbyra.se

⁴⁷ www.combolan.se

kapitalpensionsförsäkring/pensionsförsäkring, eller en kapitalförsäkring hos ”lågprismäklare” med låg avgift, blir utfallet högst hos den billiga kapitalförsäkringen. Det krävs dock att placeraren är mycket aktiv. De 100 000 Sek man satsat ökar till 124 000 Sek under en femårsperiod om man inte rört pengarna under denna tid. Sparar man i den dyrare kapitalförsäkringen växer beloppet till 118 300 Sek. Direktsparas man i aktiefond eller pensionsfond ger ca 120 000 Sek. Dessa summor kan jämföras med det säkraste sparalternativet hos Riksgäldskontoret som ger knappt 111 000 Sek vid en ränta på 2,88 % för ett bundet femårssparande.⁴⁸

2.8 Direktpension

Begreppet pension har inte någon enhetlig definition i skattelagstiftningen, men kan i en vidare mening beskrivas som en uppskjuten lön p.g.a. tidigare utfört arbete. För tjänstepensioner och andra former för tryggnad av pensioner, t.ex. pensionsförsäkringar, som är skattemässigt avdragsgilla finns däremot både kvalitativa och kvantitativa krav, men inte heller här någon definition av begreppet.⁴⁹ Enligt TrL och praxis kan tjänstepension definieras som ersättning som utbetalas för en tidigare anställning. I begreppen pension och tjänstepension anses det ligga ett krav på ersättningens storlek, som ska stå i proportion till lönen och de ska ha en viss utbetalningstid.⁵⁰

När man ska trygga pensionsåtaganden skiljer man mellan pensionering genom ansvarsövergång och pensionering i egen regi. Om man väljer pensionering genom ansvarsövergång tecknar man en tjänstepensionsförsäkring hos ett försäkringsbolag och ansvaret för pensionen förs över till försäkringsgivaren. Väljer man däremot pensionering i egen regi gör man en skuldföring på kontot Avsättningar samt avsättningar till pensionsstiftelse eller direktpension. Arbetsgivaren svarar i samtliga fall för att fullgöra sina åtaganden. Om man skulle misslyckas med åtagandet träder stiftelseförmögenheten eller kreditförsäkringen in subsidiärt.⁵¹ Intresset för pensionering i egen regi har ökat sedan nya regler för de svenska tjänstepensionsinstituten genomfördes vid årsskiftet och som följer av EU:s tjänstepensionsdirektiv. Där slås det fast att instituten ska placera

⁴⁸ Dagens Nyheter nätupplaga 20060401

⁴⁹ IL Kap. 58

⁵⁰ SOU 2002:52 Beskattning av småföretagare, del 2, Generationsskiften

⁵¹ a.a.

tillgångarna på ett aktsamt sätt. Företag som valt alternativet direktpension berörs inte av denna reglering.⁵²

Inte heller direktpension finns definierat i lagen p.g.a. att en legaldefinition av begreppet pension saknas. Därför kan detaljerna i olika avtal om direktpension skilja sig åt men vissa drag anses däremot vara vedertagna. Ordet ”direkt” anger att arbetsgivaren själv betalar ut pensionen till den berättigade. Civilrättsligt är direktpensionen ett avtal mellan arbetsgivaren och den anställde. En utfästelse om direktpension sker utanför de former om tryggnad som IL anger och som kan berättiga till avdrag vid avsättningstillfället. Arbetsgivaren får inte göra avdrag vid avsättningstidpunkten utan får istället göra avdragen vid utbetalningstillfället. De pengar man fonderar får finansieras med redan beskattade medel vilket leder till att det är en dyrare form än vanlig tjänstepension. Särskild löneskatt ska betalas och den som mottar direktpensionen beskattas i inkomstslaget tjänst. Direktpensionen är inte begränsad till en viss ålder vilket leder till att de allmänna reglerna i IL kap.16 blir tillämpliga. Ofta innehåller en utfästelse om direktpension också ett löfte om efterlevnadspension.

En hel del gränsdragnings problem uppkommer när det gäller de olika formerna att lösa anställdas pensionering. Vägledning får därför hämtas från allmänna principer och praxis. Ett avgörande kriterium är det reella pensioneringssyftet.⁵³ Gränsdragningsproblem vid direktpensionsutfästelse till delägare i fåmansbolag är om det kan anses som en pensionsutfästelse, förtäckt utdelning eller periodiskt understöd.⁵⁴ Frågan här är ofta vilka belopp som är att anse som skäliga. Utgångsläget är att utfästelsen grundar sig på en marknadsmässig lön.⁵⁵

Varför väljer man då direktpensionslösningen istället för tjänstepensionslösningen trots att detta blir dyrare? Ett svar på frågan är att avtalsfriheten vid direktpension är större. Ett annat svar är att de kvalitativa kraven på pensionsförsäkringar sätter gränsen för andra legitima önskemål. Om man t.ex. har ett nystartat företag som är i en uppbyggnadsfas med få kunder och om intäkterna kommer efter kostnaderna måste oftast lönen för fåmansföretagaren sättas lågt för att företaget ska få rörelsekapital för att växa.

⁵² Annons från Pensionsgaranti, DI nov. – 05

⁵³ RÅ 1990 ref.95, RÅ 2001 not. 166

⁵⁴ RÅ 1982 1:63, RÅ 1984 1:3

⁵⁵ SOU 2002:52 Beskattning av småföretagare, del 2, Generationsskiften

Sjukförsäkringsskyddet och den allmänna pensionen blir låg. Företagaren vill då gardera sig och sin familj för denna förlust, men med hänsyn till företagsrisken är det inte att rekommendera att binda medel i en pensionsförsäkring p.g.a. att bolagets likvida medel kan vara begränsade och kan inte heller möta avdrag för stora pensionsavsättningar med vinster. Istället kan bolaget teckna en så hög sjukförsäkring som bolagets kapital tillåter och resterande av det bortfallande pensionsskyddet säkras med en kapitalförsäkring. Den bolagsägda försäkringen gör att pensionsborgenären är försäkrad för en framtida pension. Ett kapital byggs upp som tjänar för pensionsändamål. Skulle likvida medel behövas kan kapitalet frigöras och därigenom användas för att stärka balansräkningen. Om bolaget väljer lösningen med direktpension garderas man sig mot den eventuella finansiella risk som den utlovade pensionen innebär och premien som erläggs utgör en korrekt periodisering av bolaget åtaganden.⁵⁶

Ett alternativ till direktpension där man sparar via en pensions- eller kapitalförsäkring förmedlad via bank eller försäkringsbolag, är att välja att direktpension utan försäkring, vilket ofta är ett billigare alternativ då man slipper de höga avgifter som bolagen ofta tar ut vid tjänstepensionslösningar. För egenföretagaren är fördelen att pengarna behålls i företaget och kapitalet blir inte låst. Inte heller blir kapitalet låst till en viss tidpunkt som det blir om man väljer en lösning med pensions- eller kapitalpension. Ett konto öppnas på t.ex. fondmarknaden för själva pensionssparandet. Till detta upprättas en pensionsutfästelse och en pantförskrivning för att säkerställa pensionen. Kostnaden för arrangemanget ligger mellan 10-20 000 SEK. Man får själv välja hur pengarna ska förvaltas vilket i och för sig kan kosta lite tid för att hålla sig uppdaterad var man får den bästa avkastningen. Utbudet på alternativ är mycket stort då direktpension utan försäkring inte är kopplat till ett specifikt bolag. En avvägning får göras vilket som är bäst ekonomiskt, att spara själv eller via bank eller försäkringsbolag. Ytterligare en fördel är att man avstår den pension man ska ha enligt pensionsutfästelsen och tar ut pengarna som utdelning med 20 % skatt istället för en pensionsförsäkring som beskattas i inkomst av tjänst med en marginals katt på 33-58 %.⁵⁷ Dock med de restriktioner som finns i IL kap. 56 – 58.

⁵⁶ SOU 2002:52 Beskattning av småföretagare, del 2, Generationsskiften

⁵⁷ Annons från Fondmarknaden, Di maj -06

2.9 Den allra senaste produkten – försäkrad pension

Länsförsäkringar lanserar en ny produkt som de kallar försäkrad pension, vilket är en ny typ av pensionssparande där det kapital som sätts in garanteras då man väljer att plocka ut pengarna. Man kan inte förlora värdet på pensionen vid en eventuell börsnedgång utan är försäkrad mot den risken. Pengarna som sparas placeras främst i obligationer, men också i fonder. Obligationen utgör grunden i sparandet vilket leder att det insatta beloppet kan garanteras p.g.a. den ränta på räntan man får på obligationer. Den andra delen placeras i fonder vilket gör att man kan få ta del av mer pengar vid en möjlig börsuppgång. När fondandelen växer över en viss nivå i förhållande till det totala sparandet säkras en del och förs över till en ny obligation och lägsta nivån på sparandet höjs. Hur stor del av sparandet som går till fond respektive obligation beror bl.a. på hur höga räntorna är och hur lång tid som är kvar till pensioneringen. Ju högre ränta och längre tid till pensionsdagen ju mer placeras i fonder. Det finns dock en gräns för hur stor del som får placeras i fonder. Återbetalningsskydd ingår i försäkringen och aktuellt marknadsvärde betalas ut till efterlevande under en period av fem år. Möjlighet finns att välja förmånstagare dock inom vissa ramar. Det tidigaste man kan börja ta ut pensionen är vid 55 års ålder, men normal utbetalning är vid 65 års ålder. Utbetalningstiden är mellan 5 – 30 år. Man betalar en fast avgift på 200 Sek per år plus 1,3 % av värdet av sparandet varje år. Efter fem år sjunker avgiften till 0,99 %. En avkastningsskatt på 0,49 % av sparandet ska också betalas årligen.⁵⁸

3. *Analys*

3.1 Inledning

Kapitalförsäkringar är ett användbart instrument om man vill ”komma förbi” lagen om marknadsmissbruk. Det är olagligt att göra det, men det görs ändå. Om man svårligen kan bli upptäckt är frestelsen stor att använda detta instrument för att tjäna mer pengar, ofta väldigt mycket mer pengar. Men det är inte bara här som dessa försäkringar är användbara. I den här uppsatsen har jag ägnat mig åt att titta på lite djupare på kapitalförsäkringen och kapitalpensionsförsäkringen som sådana och vad de mer är användbar till. En fråga som flera gånger dök upp på vägen när jag skrev uppsatsen var, Är konstruktionerna med kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring verkligen försäkringar i lagens mening? Varför existerar förmögenhetsskattelagen när man med enkla meddelanden kan slippa betala förmögenhetsskatt? Varför behöver man inte anmäla

⁵⁸ www.lansforsakringar.se

innehav i fonder och försäkringar enligt lagen om anmälningsskyldighet för innehav av vissa finansiella instrument?

Jag anser att skattemoralen inte är speciellt hög i Sverige. De flesta handlingar som berör skatten tror jag har till syfte att minska eller helt undkomma den och beskattningen påverkar även företagare hur de kommer att strukturera sin verksamhet. Hur skatteplaneringen görs och om det är tillåtet eller inte tror jag inte att det läggs så stor vikt vid utan målet är att betala så lite skatt som möjligt. Kanske beror det på att vi har ett högt skattetryck i Sverige, men jag är inte säker på att dessa handlingar minskar vid ett lägre skattetryck utan jag tror att när det kommer till ens egna pengar så vill man helst behålla allt eller åtminstone det mesta själv. Man ser inte alltid vad man faktiskt får för pengarna man betalar i skatt utan bara vad man själv betalar. Jag kan hålla med att skattetrycket är högt när vissa får betala mer i skatt än vad de får behålla, men hade alla gjort rätt för sig hade vi med all säkerhet inte haft detta höga skattetryck vi har här i Sverige och fler hade säkert undvikit vissa handlingar för undanröjande av skatt.

Jag kommer att ge mina egna synpunkter på det jag redovisat för i min uppsats och jag kommer att ta upp vissa exempel hur man idag använder en kapitalförsäkring eller en kapitalpensionsförsäkring för att få vissa bidrag, slippa betala skatt m.m.

3.1.1 Kommentarer kring

kapitalförsäkring/kapitalpensionsförsäkring

I början av 90-talet var räntorna mycket högre än idag. Det var då inte så betungande att betala förmögenhetsskatt på 1,5 %. Nu är skillnaden större då inte räntan når upp i samma nivå som förmögenhetsskatten. Tar man förutom detta hänsyn till att man betalar inkomstskatt på räntor med 30 % och att inflationen uppgår till 1-2 % leder det till att kapitalet sjunker i värde från år till år för många privatpersoner. Köper man en kapitalpensionsförsäkring istället byter man ut den 30-procentiga inkomstskatten på kapitalinkomster mot en avkastningsskatt på 15 %.⁵⁹ Förra året placerades 22,6 miljarder SEK i kapitalpensionsförsäkringar vilket motsvarar 339 milj. SEK i minskad förmögenhetsskatt för den svenska staten.⁶⁰

⁵⁹ Clas Ramnerts blogg 050621

⁶⁰ www.nsd.se, artikel, *Stark ökning för kapitalpension förra året*, 060217

Vissa upplägg med köp av utländska kapitalförsäkringar, särskilt de försäkringar som är av unit-linked typ⁶¹, godkänns inte av SKV p.g.a. att det kan ses som aggressiv skatteplanering och kommer med all sannolikhet inte heller godkännas av domstol. Något som kan förbrylla och som kan vara svårt att få något svar på när man läser förarbeten, rättsfall m.m. är vad som är skillnaden mellan godtagbar skatteplanering och inte godtagbar skatteplanering eller aggressiv skatteplanering. Härefter kan tyckas ligga ett stort moment av ovisshet för den som utfört handlingen. Kanske borde det preciseras lite tydligare i lagen för skatteplanering håller de allra flesta på med, både privat och inom företagen. Upplägget och varianter på vad som bedömts vara aggressiv skatteplanering har prövats ett antal gånger och går till enligt följande. En ägare till ett fåmansföretag tecknar en kapitalförsäkring i ett utländskt bolag beläget i ett lågskatteland och sedan säljer aktierna i bolaget till försäkringsbolaget till ett mycket lågt pris. Aktierna förs över till depån som är knuten till kapitalförsäkringen och ett sidoavtal skrivs där försäkringsbolaget överlåter skötseln av företaget till den före detta ägaren, numera försäkringstagaren. Aktieutdelningar förs till depån som enligt lågskattelandets lagar oftast är skattefria. När försäkringsbolaget säljer aktierna efter några år förs den förmögenhetsskattefria kapitalvinsten till depån. Därefter sker utbetalning, som i princip är skattefri i Sverige, från kapitalförsäkringen till innehavaren.⁶² Det här upplägget kommer alltså med all sannolikhet varken gå förbi SKV eller domstol.

Kapitalpension, som är ett lagligt sätt att slippa förmögenhetsskatt, har blivit en succé. 2006 väntas ca 35 – 40 milj. SEK placeras i denna försäkringslösning. Uppskattningsvis kommer en fjärdedel av pengarna från utlandet. Enligt Avanza har detta blivit en ”kioskvältare” bland äldre förmögna personer. För storbankerna och försäkringsbolagen har sparformerna med kapital- och kapitalpensionsförsäkringar blivit en guldgruva. Under förra året då kapitalpension bara existerade under en kort tid drog försäkringsformen in ca 355 miljoner SEK till bolagen. Under första kvartalet 2006 drog kapitalpensionsförsäkringar in 110 miljoner SEK. Summorna är endast extraintäkter utöver de årliga fondavgifter som tas ut.⁶³ Om man tittar på riksbanksledningen är

⁶¹ Unit-linked typ innebär att ägaren till försäkringen själv bestämmer hur premien ska placeras med de begränsningar som gäller i försäkringsbolagets hemland eller avtalet i övrigt.

⁶² Clas Ramnerts blogg 050815

⁶³ Affärsvärlden, *Miljonärer rusar till skattegräddfil*, 060811

kapitalpension även här en populär sparform, t.ex. har vice riksbankchef Kristina Persson ca 4,5 milj. Sek placerade i en sådan försäkring.⁶⁴

3.1.2 Egna reflektioner

Många anser att den svenska förmögenhetsskatten är för hög och att ett stort antal miljarder är placerade utomlands. Svenskt Näringsliv uppskattar att mellan 500 – 1000 miljarder Sek är därför placerade utomlands, oftast i olika fonder, kapitalförsäkringar eller kapitalpensionsförsäkringar, p.g.a. förmögenhetsskatten. Insynen i dessa försäkringar är marginell för SKV och FI. De människor som placerat pengar utomlands utan att uppge i sin deklaration att de äger en kapitalförsäkring på t.ex. Isle of Man kanske inte tänker på är att det kan vara ett straffbart förfarande.⁶⁵ Eller så bryr man sig helt enkelt inte om det för det inte kan upptäckas. Varför görs inget åt problemet? Det en stor summa pengar som flyter ur landet utan att innehavet kontrolleras.

Kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar är som sagt mycket användbara lösningar för att undvika eller minska skatten och för att slippa insideranmäla innehav, men kan även vara bra vid vissa tillfällen om man anser sig behöva bidrag från staten. Men när det gäller bidragsdelen är det lite osäkrare då kommunala regler för bostadsbidrag och liknande mycket väl kan räkna med försäkringsformerna i förmögenheten från första kronan utan hänsyn till fribelopp. Däremot kan man, om man är student som jag och mot förmodan har en förmögenhet eller har inkomster från aktiv aktiehandel, få studiebidrag trots det om man istället satsar de pengar man har i en kapitalförsäkring eller en kapitalpensionsförsäkring. Man kan fortfarande vara aktiv sitt handlande utan att behöva uppge detta för CSN p.g.a. att avkastningen på kapitalförsäkringen är skattefri och förmodligen inte räknas som inkomst av kapital. Det kan däremot uppstå problem om man plockar ut pengar under studietiden. Ingen kan lämna ett entydigt svar om det då ska räknas som inkomst av kapital eller inte.⁶⁶ Inte heller påverkas A-kassans storlek om man blir arbetslös och innehar en kapitalförsäkring eller kapitalpensionsförsäkring. Ersättningens nivå påverkas av tidigare arbetsinkomst, medlemskap i a-kassan m.m. och inte innehav i kapitalförsäkringar o.dyl.⁶⁷ Däremot ska man vara lite försiktig med att begära socialbidrag om man innehar de försäkringar jag

⁶⁴ DI, *Riksbanksledningen försiktiga med placeringar*, 060801

⁶⁵ Privata Affärer, *Skatteflykt med utlandsfonder stoppas*, 001122

⁶⁶ Privata Affärer, *Prat om pengar*

⁶⁷ Privata Affärer, *Fråga experten*, 060619

redovisat för. Det kan hända att socialtjänsten kräver att försäkringen ska lösas in innan man får bidrag, men även här råder det ovisshet.⁶⁸ Kapitalförsäkringen är dock skyddad mot utmätning i viss utsträckning.

3.1.3 Det allra senaste om kapitalpension och kapitalförsäkring

Regeringen har lagt ett nytt förslag när det gäller fonder och det är uppskjuten reavinstskatt vid byte av fonder och vid byten av fondbolag för att öka konkurrensen mellan fonderna och som förhoppningsvis ska leda till bättre villkor för konsumenter. Det är direkt aktiefientligt anser bl.a. Mats Qviberg, finansman. Direktägandet i vanliga aktier kommer att försvinna om de som väljer denna sparform missgynnas. Det här vore beklagligt eftersom det är behäftat med väldigt mycket avgifter om man väljer fondförvaltning.⁶⁹ Det kan bli en snedvridningseffekt om man favoriserar vissa typer av placeringar framför annat anser Kerstin Hesselius, finansiell rådgivare till finansdepartementet. De som är positiva till de nya förslaget är bankernas fondchefer som tycker förslaget är utmärkt om kunderna kan välja fonder utifrån avkastningsmål och risk istället för att ta hänsyn till skatteeffekter. SIFO har gjort en undersökning som visade att 36 % av fondspararna skulle byta fonder oftare om de fick uppskov.⁷⁰ Alla som uttalat sig i frågan anser sig dock se en liten fördel att förslaget kommit upp. Det kan leda till att hela reavinstskattesystemet för alla värdepapper ses över.⁷¹ Den f.d. borgerliga alliansen, numer i regeringsställning, vill däremot ta bort den 30 % -iga skatten vid försäljning av aktier och fonder.⁷²

3.1.4 Egna reflektioner kring försäkrad pension

Den nya försäkringsformen ”försäkrad pension” kallas av banker och försäkringsbolag för garantiprodukter, det finns ett golv på vad du kan förlora, men inget tak på hur mycket man kan tjäna. Det låter onekligen allt för bra. Länsförsäkringar kallar det försäkrad pension, SEB Garantiförsäkring, Handelsbanken Garantifond Plus osv. Alla banker förutom Länsförsäkringar kallar det ”garanti”, men det är inte hela summan som man garanterar utan endast en viss del. Falsk marknadsföring? Det gäller att titta på det

⁶⁸ www.alla.lo.se, Behövs kapitalförsäkringen när arvs- och gåvoskatten slopas, 041216

⁶⁹ DagensPS, Direktägandet i aktier kommer att försvinna, 060812

⁷⁰ DI, Fondcheferna vill skjuta upp aktieskatten, 060810

⁷¹ DI, Experter hissar röd flagg för slopad fondskatt, 060809

⁷² SVT text-tv s.116, 060727

finstilla i avtalen. Länsförsäkringar däremot garanterar 100 % av insatt belopp, men garanterar inte för inflationen. Varför ska denna produkt anses som bättre än alla andra, speciellt i förhållande till en vanlig pensionsförsäkring? En vanlig pensionsförsäkring garanterar en minimiavkastning på 2 – 3 % och är alltså bättre än de garanterade produkterna när de går som sämst. Vad är det man garanterar? Att du ska få samma avkastning som om du själv sparar i obligationer? Varför då betala mer till ett försäkringsbolag? Då är det bättre att spara i obligationer själv och slippa alla avgifter.

3.2 Lag (2005:104) om försäkringsavtal

Försäkringsavtalslagen, FAL, tillkom 1927 och syftet med lagen var, och är fortfarande, att stärka försäkringstagarnas underläge mot försäkringsbolagen. 1981 tillkom ytterligare en lag för att förstärka konsumentskyddet, konsumentförsäkringslagen, KFL. KFL innehöll tvingande regler till förmån för försäkringstagaren. FAL var också indispositiv till skydd för försäkringstagaren, men innehöll många dispositiva regler och därför ansågs konsumentskyddet ytterligare behöva stärkas. Den internationella utvecklingen och att lagen ansågs vara föråldrad gjorde att en kommitté tillsattes 1992 och en utredning startades för att undersöka om en ny lag fordrades. I Försäkringsrättskommitténs betänkande ansåg att en ny lag behövde stiftas och lagarna FAL och KFL skulle slås ihop till en gemensam lag, nya FAL.

I propositionen till den nya lagen fastslogs att lagen måste anpassas till rådande samhällsförhållanden då de ekonomiska förutsättningarna är helt annorlunda idag jämfört med 1927. Synen på försäkringens uppgift och ställning i rättssystemen är förändrad och antalet produkter har ökat markant. Ett annat syfte med den nya lagen skulle vara att vidga försäkringstagarnas skydd p.g.a. det stora sociala betydelse försäkringar har för många. I propositionen slås det även fast att just personförsäkringar är komplicerade produkter som i stort sett utvecklas av försäkringsbolagen själva. Försäkringstagaren är ofta en konsument som för det mesta har ett underläge mot försäkringsbolaget när det gäller försäkringsavtalets innebörd och i propositionen ansågs även att lagen borde innehålla regler som förhindrar att bolagen inte utnyttjar detta överläge. Regler skulle dock inte få hindra försäkringsbolagen att kunna bedriva en ekonomisk och rationell verksamhet, inskränka försäkringsbolagens rätt att utforma nya produkter eller försvåra en utveckling av produkter inom olika branscher för att anpassa försäkringarna för nya risker

och nya försäkringsbehov.⁷³ Propositionen tar upp den internationella utvecklingen på försäkringsområdet och det anses angeläget att Sverige har tidsenliga regler som inte får påverka de svenska försäkringsbolagens konkurrensmöjlighet i förhållande till de utländska.

Den nya försäkringsavtalslagen trädde i kraft den 1 januari 2006 och den lagen gäller de flesta former av privata försäkringar, även de olika typer av kollektiva försäkringar som finns idag. En sammanslagning av FAL och KFL har gjorts vilket leder till att en rad förändringar har skett framförallt beträffande individuella personförsäkringar till vilka kapital- och kapitalpensionsförsäkringar hör. Personförsäkringen är till för att trygga den enskilde i situationer där det finns ett stort behov av ersättning. Den största förändringen på personförsäkringar är att kontraheringsplikten⁷⁴ nu även gäller dessa försäkringar. De påpekas i propositionen att det är ett allmänt intresse att den civilrättsliga lagstiftningen på detta område utgår ifrån avtalsfrihet, speciellt när det gäller personförsäkringar, men avtalsfriheten måste ge vika när det gäller samhällseliga intressen.

3.2.1 Kommentarer kring den nya försäkringsavtalslagen

Den kritik och de kommentarer som uppkommit efter införandet av FAL gäller framförallt flytträtten av fonder. Det som kritiseras hårdast är att det endast är de försäkringar som tecknats efter lagens införande som har träffas av den obligatoriska flytträtten. Äldre försäkringar har ingen flytträtt om man inte avtalat om det. Många kritiker anser att man borde kunna motivera en retroaktiv flytträtt. Bolagen har flytträtt för kundens pengar, men det har kunden inte själv, vilket Ingrid Bonde, generaldirektör på FI, inte anser är förenligt med gott ett konsumentskydd. Förekommer det då flytträtt för en kapitalpensionsförsäkring? Frågan är inte helt enkel att besvara. Försäkringen ska uppfylla kraven för en vanlig pensionsförsäkring⁷⁵ vilket bl.a. innebär att den inte får återköpas. Undantag till detta finns dock,⁷⁶ vilka kapitalpension träffas av p.g.a. de hänvisningar som föreligger i IL.⁷⁷ Det kan därför sägas utgöra underlag för att kapitalpensionsförsäkringen ska träffas av flytträtten. Förmodligen går det att flytta en kapitalpension till en annan kapitalpensionsförsäkring förutsatt att inga kontanter betalas

⁷³ Prop. 2003/04:150

⁷⁴ Skyldighet för försäkringsbolagen att på begäran meddela försäkring.

⁷⁵ IL 58 kap. 16 §

⁷⁶ IL 58 kap. 18 §

⁷⁷ Det finns en hänvisning i IL 58 kap. 16 § till 18 §

ut. Även en flytt från en svensk kapitalpensionsförsäkring till en inom EES förmedlad kapitalförsäkring borde vara möjligt. Allt annat pekar på att det annars skulle betraktas som otillåten diskriminering. Däremot är det med all säkerhet förbjudet att flytta pengarna från en vanlig pensionsförsäkring till en kapitalpensionsförsäkring p.g.a. att försäkringarna klassas olika i inkomstskattehänseende.⁷⁸

Ulf Bernitz, professor i europarätt vid Stockholms universitet, anser att lagen redan är föråldrad då den utgår från en promemoria från 1993 och riskerar att stoppa utländsk konkurrens. Han anser att lagen utgår från hur den svenska försäkringsmarknaden så ut för 10 – 15 år sedan och tycks ha tagits fram utan närmare kontakt med den snabba utvecklingen inom EU.⁷⁹ Han får mothugg av Bill W Dufwa, professor i försäkringsrätt på Stockholms Universitet, som anser att lagen är modern, avancerad och kännetecknar utvecklingen inom EU.⁸⁰

3.2.2 Egna reflektioner

Den stora frågan för mig när det gäller kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar är vari försäkringsmomentet ligger? Är inte meningen med en försäkring att den som utfärdar försäkringen ska ta på sig någon form av risk? När jag och min man byggde vårt hus köpte vi ett antal försäkringar t.ex. färdigställandeförsäkring och byggfelsförsäkring för att det finns stora ekonomiska risker förenade med att bygga hus. Samma sak när vi köpte bil. Vi gjorde detta för att vår ekonomi inte skulle skjutas i sank om något skulle hända. Jag tror att många, liksom jag, tycker att det är vitsen med en försäkring. Köper man däremot en kapitalförsäkring som, liksom de andra försäkringar vi tagit, regleras av FAL, är den ekonomiska risken inte skyddad. Risken står man för själv och kapitalet är oförsäkrat. Försäkringsmomentet här är de 1 % som läggs till försäkringens dagsvärde och betalas ut till en förmånstagare om försäkringstagaren avlider under försäkringens löptid. I propositionen påpekas att det framförallt inom personförsäkringar ska råda avtalsfrihet, men att detta inte får inkräkta på samhällliga intressen. Att det råder avtalsfrihet råder ingen tvekan om när försäkringsbolagen utformar produkter där försäkringsmomentet ser ut som jag nämnt ovan, men inkräftar inte detta på ett samhällligt intresse som att tillgodose vissa sociala

⁷⁸ Skattenytt nr 7 – 8 2005, Johan Gefvert, *Kapitalpension*

⁷⁹ SvD, Ledaren, 030613

⁸⁰ SvD, Ledaren, 030716

hänsyn? Att endast få ut dagsvärdet på portföljen plus 1 % vid ett eventuellt försäkringsfall anser jag inte tillgodoser detta. Propositionen trycker på att just vid individuella personförsäkringar måste man se på den enskildes behov av gynnsamma villkor och försäkringens stora betydelse för försäkringstagaren och de anhöriga.⁸¹

Jag anser inte att de pengar man sätter in i en kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring är skyddade vilket man kan tro när man tecknar en sådan försäkring. De benämns försäkring och faller under FAL vilket kan vilseleda. I propositionen till FAL trycker man på att den försäkrade måste få en trygghet mot skador och ekonomiska påfrestningar i framtiden. Om man satt in t.ex. 1 milj. Sek i en kapitalpensionsförsäkring för ett antal år sedan som inte ökat alls i värde skulle man när pengarna betalas ut om ett försäkringsfall inträffar få ut 1,01 milj. Sek. Ska de 10 000 Sek täcka ekonomiska påfrestningar för förmånshavaren i framtiden som det talas om? Det är dessutom de pengar som finns på försäkringskontot den dag som de ska betalas ut som räknas, inte de pengar man satt in, som en procentenhet läggs till. Man kan alltså förlora en hel del pengar om innehållet i försäkringen går ner, trots att det kallas en försäkring. Dessutom äts denna procent snabbt upp av försäkringsavgifterna och vad de flesta inte tänker på är den avkastningsskatt man får betala på portföljinhållet även om den minskat i värde. Jag tycker för egen del att det skulle vara mycket intressant om man prövade lagligheten enligt FAL på dessa konstruktioner.

3.3 Lag (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt

Förmögenhetsskatten infördes permanent i Sverige år 1910 med motivet att inkomst av förmögenhet ansågs ha större skattekraft än andra inkomster och därför skulle beskattas hårdare. Vid denna tidpunkt kopplade man samman förmögenhetsskatt med inkomstskatten. 1947 skiljde man skatterna åt, men avsikten med förmögenhetsskatten var fortfarande att förmögenhetsinkomst skulle beskattas hårdare än övrig inkomst. 1991 beslutades det i riksdagen att förmögenhetsskatten successivt skulle avvecklas, senast år 1994,⁸² Avvecklingen genomfördes aldrig p.g.a. att man vid krisuppgörelsen 1992 beslutade att skatten skulle vara kvar ett tag till. Vid regeringsskiftet 1994 beslöts att den skulle behållas. Skälet denna gång var att skatten behövdes av fördelningspolitiska skäl

⁸¹ prop. 2003/04:150 s.139

⁸² Skälet var att förmögenhetsskatten ansågs utgöra en belastning på mindre och medelstora företag som hämmade investeringsviljan.

och för att situationen för statsfinanserna ansågs besvärlig vilket nödvändiggjorde ett fortsatt skatteuttag.⁸³ Lagen reformerades 1997 och lever fortfarande kvar, men står under utredning.⁸⁴ Nu när vi fått en borgerlig regering kommer sannolikt SFL reformeras eller tas bort inom en snar framtid.

Skattepliktig förmögenhet är värdet av den skattskyldiges tillgångar med avdrag för skulderna, SFL 2 §. Det är förmögenhetsförhållandet den 31 december vid beskattningsårets utgång som är det avgörande för sammansättning och värdering av förmögenheten. En i Sverige obegränsat skattskyldig är förmögenhetsskatteskyldig för hela sin förmögenhet medan en begränsat skattskyldig som inte är bosatt här eller stadigvarande vistas här är endast förmögenhetsskatteskyldig för fastighet eller bostadsrätt belägen i Sverige.⁸⁵ Lagen gäller inte enbart fysiska personer utan även dödsbon, vissa föreningar, samfund och stiftelser. Svenska AB och de flesta ekonomiska föreningar är befriade från förmögenhetsskatt eftersom aktierna och andelarna beskattas hos ägarna.⁸⁶ Lagen ger en uttömmande uppräknin g vilka tillgångar som ska tas upp vid beräkningen bl.a. är privatbostadsfastighet och privatbostadsrätt skattepliktiga.⁸⁷ Även livförsäkringar som är klassade som kapitalförsäkringar är förmögenhetsskattepliktiga, men inte de som är klassade som pensionsförsäkringar. Förmögenhetsskatt tas ut med 1,5 % på belopp överstigande 1 500 000 Sek för fysiska personen. Vid sambeskattnin g är fribeloppet 3 000 000 Sek.⁸⁸ För övriga skattskyldiga är skattesatsen 1,5 promille på förmögenhet över 25 000 Sek. Den latent a skatteskulden tas sedan 1996 inte hänsyn till. Anledningen är att man sedan dess fullvärderar aktier och det ska leda till en ökad likformighet i beskattningen av olika slags tillgångar. Det har riktats en hel del kritik mot det här bl.a. att en övervärdering kommer att ske eller bli felaktig om man inte tar hänsyn till den latent a skatteskulden. Innan valet kom den dåvarande socialdemokratiska regeringspartiet och samarbetspartierna överens om att den latent a skatteskulden inte skulle beaktas, men lagen ändrades inte och inget fall har ännu prövats så utgångsläget är fortfarande ovisst när det gäller den latent a skatteskulden.⁸⁹

⁸³ prop. 1996/97:117 s.35-36

⁸⁴ SOU 2004:36

⁸⁵ SFL 6-8 §

⁸⁶ prop. 1996/97:17

⁸⁷ SFL 3 §

⁸⁸ SFL 19-22 §

⁸⁹ DI, annonsbilaga, september 2006

Förmögenhetsskatten har aldrig ansetts vara en stor inkomstkälla för staten⁹⁰ och har därför varit starkt omdiskuterad i alla år. Mer kapital lämnar landet p.g.a. förmögenhetsskatten än vad den drar in till statskassan. Vissa anser att den hämmar investeringsviljan och tillväxten i mindre företag och att den även kan leda till kapitalflytt p.g.a. att det är svårt för skattemyndigheten att kontrollera kapital placerat utomlands. Även viss utflyttning från Sverige anses bero på förmögenhetsskatten. Framförallt kritiserades, och kritiseras fortfarande, lagen för sin olika behandling av skilda tillgångar. Det finns mycket undantag i lagen som gör att förmögenheten beskattas olika beroende på hur den är placerad. Innehar man aktier noterade på börsens A-lista är det skattepliktiga till 80 %.⁹¹ Undantag gör för innehav hos en huvudägare⁹². (Undantag till detta undantag finns för hur och när aktien förvärvats.) Syftet till undantaget är att familjeföretag inte ska av skatteskal avstå från att registrera sig på A-listan. Innehar man aktier registrerade på O-listan är dessa förmögenhetsskattebefriade. Innehav av onoterade aktier är fortfarande skattepliktiga, men de saknar förmögenhetsvärde och sätts därför till 0 Sek.⁹³ Avsikten med förmögenhetsskattefriheten är att skapa goda villkor för investeringar i små och medelstora företag. Företagens möjlighet till tillväxt och att kunna ta emot riskvilligt kapital får inte hämmas. Dessa skäl anses väga tyngre än att alla marknadsnoterade aktier ska behandlas på ett likformigt sätt.⁹⁴ För att förhindra att skattefrihet uppnås genom flytt från A-listan till O-listan ska aktier som var registrerade på A-listan vid införandet av SFL den 29 maj 1997 förmögenhetsbeskattas även om de flyttas. Detta kan upplevas som en stark olikformighet då vissa personer med stor aktieförmögenhet många gånger kan vara undantagna från förmögenhetsskatt. Legitimiteten av SFL har därför ifrågasatts. Även hur skattemoralen ska kunna upprätthållas om förmögenhetsskatten ibland ser ut att befria de riktigt rika från skatt medan småhusägare får betala förmögenhetsskatt p.g.a. sina bostäder är hett diskuterat.

Även kombinationen mellan förmögenhetsskatten och fastighetsskatt har fått mycket kritik p.g.a. det lett till ett ökat skatteuttag när taxeringsvärdena på småhus har ökat kraftigt under den senaste tiden i vissa områden. Förmögenhetsskatten kan enligt vissa ses

⁹⁰ ca. 5 miljarder Sek/år

⁹¹ SFL 3, 12 §§

⁹² Ensam eller tillsammans med närstående innehar minst 25 % av röstvärdet i ett bolag

⁹³ prop. 1996/97:117 s.59

⁹⁴ prop. 1996/97:117 s.54

som en extra fastighetsskatt.⁹⁵ För att förhindra att skatteuttaget blir alldeles för stort när det gäller kombinationen förmögenhetsskatt och fastighetsskatt har vissa begränsningar införts.⁹⁶ Förmögenhetsskatten får inte överstiga ett visst spärrbelopp som uppgår till minst 60 % av summan av skattskyldiges förvärvsinkomst och inkomst av kapital. Skatten sätts ner om beloppet överstiger spärrbeloppet. Spärrbeloppet för fastighetsskatt hindra att man inte får ta ut högre belopp än 5 % av hushållets sammanlagda inkomst i skatt. Kombinationen mellan skatterna kan bli problem för vissa personer som bor i attraktiva områden och har låg inkomst. Därför har man infört en begränsningsregel även vid förmögenhetsskatt.⁹⁷ Reglerna i denna lag är kopplade till begränsningsreglerna som gäller för fastighetsskatten. Den som har skattereduktion på fastighetsskatten och som betalar förmögenhetsskatt på sin bostad ska få reduktion även på denna skatt.⁹⁸

När det gäller förmögenhetsskatten ska man vara lite uppmärksam på om man väljer en kapitalförsäkring eller en kapitalpensionsförsäkring. En kapitalförsäkring är, som jag redovisat för ovan, inte förmögenhetsskattefri utan tas upp till 100 % vid taxeringen. Den har även betydelse när begränsningsregeln för fastighetsskatt då 15 % av värdet på försäkringen räknas som inkomst av kapital. Motsvarande förekommer vid en rad olika bidragsformer som t.ex. inkomstrelaterad avgift för äldreboende. Det är i dessa fall bättre att äga en kapitalpensionsförsäkring, vilket många har upptäckt och istället investerat i denna lösning. Följden av att äga en kapitalförsäkring blir att ett par kan äga och bo i ett obelånat hus med ett taxeringsvärde över 3 milj. Sek och leva uteslutande på avkastningen på försäkringen och slippa betala förmögenhetsskatt mer än på det belopp på fastigheten som överstiger 3 miljoner. Skaffar man sedan ett lån, t.ex. genom att belåna fastigheten, kan man reducera förmögenheten till under gränsbeloppet och därmed få det lägsta belopp som finns för fastighetsskatten, ca 2800 Sek/år. Dock får man nog räkna med att SKV kommer att ifrågasätta hur någon som kunnat stoppa undan så mycket pengar i en kapitalförsäkring plötsligt inte har några andra inkomster, från t.ex. pension.

⁹⁵ Motion 2005/06:Sk214

⁹⁶ Lagen om begränsning av skatt (1997:324) och lagen om skattereduktion för fastighetsskatt (2001:906).

⁹⁷ Lagen om skattereduktion för förmögenhetsskatt (2004:126)

⁹⁸ Lodin, *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, 10:e upplagan

Mycket kritik ges också för att Sverige är ett av fåtal länder inom OECD som har förmögenhetsskatt. Bland OECD: s 30 medlemsländer finns skatten endast kvar i 8 länder.⁹⁹ Mot denna kritik kan framföras att det finns vissa länder som börjat utreda om att införa förmögenhetsskatt i någon form, t.ex. i USA.

Den borgerliga regering som nu sitter vid makten, har i sin budgetmotion, som redovisades innan valet i september, lovat att halvera förmögenhetsskatten 2007 för att sedan slopa den helt under mandatperioden.

3.3.1 Lex Uggla

I SFL 3 § 5p. framgår det att onoterade aktier är skattepliktiga tillgångar, men enligt 14 § i samma lag ska en person som äger aktier i ett bolag som inte är marknadsnoterat beskattas som om han ägt tillgångarna och skulderna direkt. Tillgångar i rörelse direkt bedriven av en fysisk person är fri från förmögenhetsskatt vilket leder till att onoterade aktier oftast är förmögenhetsskattefria. Detsamma gäller andel i handelsbolag. Innan personen förmögenhetsbeskattas måste det dock göras en utvärdering om tillgången är hänförlig till det ”arbetande kapitalet” eller om det är rörelsefrämmande och därmed ska beskattas direkt hos ägaren. Det är det här som är upprinnelsen till Lex Uggla. Namnet har tillkommit efter att SKV i Stockholm upptaxerade artisten Magnus Uggla privat för förmögenhetsskatt på den överlikviditet de ansåg finnas i hans bolag Uggly Music AB. Pengarna i bolaget ansågs inte vara arbetande utan ansågs vara kapitalförvaltning och skulle därför värderas, enligt reglerna i SFL, hos Magnus Uggla själv.¹⁰⁰ Magnus Uggla fick dessutom högsta skattetillägg på 40 % på den extra skatten. Beslutet att förmögenhetsbeskatta tillgångarna har accepterats, men däremot inte det höga skattetillägget. SKV har sänkt tillägget till miniminivån 10 %, vilket också har överklagats till Länsrätten.

Problemet med lex Uggla har alltså sin utgångspunkt i förmögenhetsskattelagen och hur man värderar tillgångar, framförallt aktier, i bolag. De sägs i Ds1996:42 att som utgångsläge ska all egendom vara skattepliktig dock med ett mycket viktigt undantag för kapital som är nedlagt i små och medelstora företag, det s.k. ”arbetande kapitalet”. Om kapitalet bedöms att vara arbetande hänförs det till näringsverksamheten och beaktas inte

⁹⁹ Motion 2005/06:sk214

¹⁰⁰ NSDAffärsliv, *Skatteverket ger Uggla hjälp i låtskrivandet*, 20051120

vid ägarens förmögenhetsvärdering. Syftet med särbehandlingen av det arbetande kapitalet är att bibehålla välfärdssamhället med fortsatta utvecklingsmöjligheter för en växande företagssektor där nya arbetstillfällen skapas. Innehar ett bolag börsaktier beskattas dessa fortfarande i kapital p.g.a. att börsaktier lättare kan frigöras genom försäljning och därigenom inte påverkar företagets fortbestånd. Börsaktier har nästa uteslutande karaktär av placeringstillgångar. Kapitalförvaltning anses därför skattepliktigt för förmögenhetsskatt även om det bedrivs i bolag.¹⁰¹ Syftet är att förhindra att ägare till ett bolag hindras att tillskjuta privata medel och få en gynnsammare situation än att betala förmögenhetsskatt på kapitalet.

Det saknas en legal definition av begreppet överlikviditet som så ofta används i debatten om Lex Uggla. SKV har därför gett ut en skrivelse om hur denna överlikviditet ska bedömas.¹⁰² I kort innehåller skrivelsen följande.

- Förmögenhetsvärdet ska baseras på tillgångar och skulder som inte anses höra till rörelsen.¹⁰³
- Samtliga former av finansiella tillgångar kan behandlas enhetligt.
- Vanligtvis förutsätts att tillgångar upp till 1 milj. SEK behövs för att säkerställa fortsatt verksamhet.
- Det viktigaste nyckeltalet är kassalikviditeten som bedömer bolagets betalningsförmåga på kort sikt. För att slippa bli upptaxerad för överlikviditet får kassalikviditeten inte överstiga 200 %. Om man har en högre kassalikviditet görs en individuell bedömning med hänsyn tagen till investeringsbehov m.m.
- Skulderna beaktas i den omfattning de är hänförliga till rörelsefrämmande kapital.

Länsrätten har i en dom¹⁰⁴ slagit fast att likvida medel som är avsedda för att förvärva andra företag med och som inte är investeringsobjekt i den egna verksamheten är rörelsefrämmande och ska därmed förmögenhetsbeskattas. De fastslogs i samma dom att det inte spelade någon roll om pengarna upparbetats eller tillskjutits till företaget. Kammarrätten i Sundsvall har i en annan dom¹⁰⁵ slagit fast det samma som Länsrätten ovan, att pengar som man tänkt använda för att köpa andra företag är rörelsefrämmande

¹⁰¹ prop. 1996/97:117 s.55

¹⁰² SKV skrivelse Dnr 131 161383-06/1152

¹⁰³ Definition av rörelse finns i IL 2 kap. 24 §

¹⁰⁴ Mål nr 2745-2746-02

¹⁰⁵ Mål nr 822-04 och 1116-04

och med tillägget att det även gäller om man tänkt ändra företagets inriktning. Motiveringen var att det var nya affärsområden som inte var förenliga med bolagsordningen.¹⁰⁶

När det gäller koncerner är det lite ovisst. Logiskt sett borde bolagen ses som en helhet då moderbolagets rörelseverksamhet ofta är till för dotterbolagen. Enligt SFL görs en värdering av de aktier man äger direkt, d.v.s. moderbolagsaktierna. Om de är onoterade säger lagen att de ska värderas som om man ägt tillgångarna direkt. Det oklara ligger i om man kan se moderbolagets likviditet som rörelsetillgångar då den behövs i dotterbolagets rörelse och inte i den egna rörelsen. Onoterade aktier i dotterbolaget värderas genom att man ser igenom även dessa bolag och bedömer tillgångarna som om man ägt dem direkt. Med största sannolikhet hittar man då rörelsetillgångar som är helt förmögenhetsskattefria.¹⁰⁷

Lex Uggla kan förbigås med ganska enkla medel vilket verifieras i ett förhandsbesked från Skatterättsnämnden den 16 november 2005. Frågan gällde om en delägare som ägde 99,8 % av kapitalet och 98 % av rösterna skulle förmögenhetsbeskattas för antingen en av bolaget ägd kapitalförsäkring som skulle säkerställa delägarrens ålderspension och som skulle pantsättas till förmån för ägaren eller om bolaget tecknade en kapitalpensionsförsäkring där ägaren i egenskap av försäkrad skulle vara oåterkallelig förmånstagare till försäkringen. SRN utgick ifrån att de medlen som man betalade försäkringen med i första frågan var rörelsefrämmande enligt SFL 14 §. Avgörande för om en sådan försäkring ska utgöra en tillgång i rörelsen är att försäkringen utgör en säkerhet för löfte om direkt pension.¹⁰⁸ SRN kom fram till att det i den första frågan var fråga om ett sådant löfte och då ska värdet på kapitalförsäkringen inte räknas in i förmögenhetsvärderingen. SRN har i ett förhandsbesked även kommit fram till att samma även gäller fåmansföretag med endast en ägare.¹⁰⁹ På den andra frågan om delägaren sattes in som oåterkallelig förmånstagare blev svaret att ägare ska inkomstbeskattas i inkomstslaget tjänst som för en förmån för det belopp arbetsgivaren betalat in det år då försäkringen tecknas och premien betalas. Alltså kan man undvika att bli beskattad för överlikviditeten i ett bolag om man gör en utfästelse om direktpension och säkerställer

¹⁰⁶ Skattenytt nr 1-2 2006, Helene Engman, *Bevisfrågor och lex Uggla*

¹⁰⁷ DI, *Gäller lex Uggla hela koncerner?*, 060424

¹⁰⁸ RÅ 2004 ref. 137

¹⁰⁹ SRN Dnr 15-05/D

utfästelsen med t.ex. en kapitalförsäkring och pantsätter den till förmån för mottagaren av pensionen.¹¹⁰ Det viktiga är inte vad man säkerställer utfästelsen om direktpension med utan det avgörande är själva pantförskrivningen.

Andra sätt att slippa bli förmögenhetsbeskattad för överlikviditet i bolag är fastslagen i en dom i kammarrätten i Göteborg den 14 februari 2006. Domen gäller en privatläkare i Skåne som hade alldeles för mycket pengar i kassan i sitt bolag. Pengarna hade genererats under kort tid, ca 1 milj. Sek under år 2002. Läkaren ämnade investera pengarna i en fastighet men hade inte hittat något lämpligt objekt under året. I juli år 2003 köpte han en fastighet. Det gjordes innan SKV granskade honom. Varken SKV eller senare Länsrätten godtog hans förklaring utan såg det som en efterhandskonstruktion och att det inte fanns samband mellan läkarpraktiken och köpet av en fastighet. Han fick dessutom bakläxa av SKV på sina avsättningar till expensionsmedel eftersom det bara arbetande kapital som får medräknas vid avsättningen. Överlikviditeten ansågs inte vara arbetande kapital, så läkaren hade alltså satt av för mycket pengar till expensionsfonden då han räknat med det kapital han investerat i fastigheten. Läkaren överklagade till Kammarrätten i Göteborg som konstaterade att läkaren tidigare sysslat med fastighetsförvaltning parallellt med läkarpraktiken och att han använt överskottslikviditeten för att köpa en fastighet. De likvida medlen ansågs vara arbetande kapital och fria från förmögenhetsskatt. Läkaren fick alltså rätt i Kammarrätten och ännu ett sätt att slippa bli drabbad av Lex Uggla har skapats.¹¹¹

Skatteverket har också fått bakläxa i en dom i Länsrätten i Stockholm den 22 maj 2006¹¹² där två delägare till ett bolag tilldömts att betala förmögenhetsskatt på 4 milj. Sek på kapital som fanns i bolaget och bedömdes vara överlikviditet av SKV. Pengarna var uppbyggda för att användas som reserv för att möta konjunktursvängningar och för att kunna egenfinansiera kommande investeringar. Bolagets jurist överklagade SKV:s beslut till Länsrätten där han åberopade äganderättsskyddet i Europakonventionen. Bolaget fick rätt.¹¹³

¹¹⁰ www.ekonomi-info.nu, *Förmögenhetsbeskattning av kapitalförsäkring i AB*

¹¹¹ DI, *Så slipper du Lex Uggla*, 060302

¹¹² Mål nr 20115-05, 20117-05

¹¹³ www.skattebetalaren.se, *Lex Uggla – Skatteverket fick bakläxa*

För att slippa bli drabbad av lex Uggle kan man uppvisa t.ex. en investeringsplan eller att man på börjat en projektering m.m. Ett annat tips är att skriva in i bolagsordningen att bolaget även bedriver handel med värdepapper utöver den vanliga verksamheten. Tillgångarna blir då ett led i vp-handel och anses då vara omsättningstillgångar istället för kapitaltillgångar och kan därför inte hänföras till ägaren privat. Ägaren slipper därmed förmögenhetsskatt. Dessutom får man dra av förluster mot andra rörelseinkomster och orealiserade värdepappersförluster får dras av. Värdepappershandel har ansetts föreligga då omsättningen varit betydande, antalet transaktioner stort och att det skett en regelbunden handel.¹¹⁴ SKV har under de senaste åren ansett vp-handel föreligga om antalet aktieaffärer uppgår till minst 100 st, omsättningen ska vara minst 10 Milj. Sek/år och lagret av aktier ska omsättas minst tre gånger/år. Det är viktigt att aktierna bokförs som lager och att FIFO-metoden¹¹⁵ används för resultaträkning och inte genomsnittliga anskaffningsvärdet.¹¹⁶ Om man bedriver vp-handel ska man vara lite varsam så man inte hamnar i ett moment 22. Om man ett visst år går med en stor vinst tack vare att börsen har ökat tillsammans med att bolaget gått bra och senare år gör en förlust på värdepappren p.g.a. att börsen går dåligt och därför drar ner bolagets resultat samtidigt som man gör få affärer för att minska förlusten kan SKV protestera. Har man otur kan man då få ett beslut om att man inte längre bedriver vp-handel och få en skattetillägg.¹¹⁷ Bedriver bolaget vp-handel sker beskattningen i två nivåer. För bolaget är aktierna omsättningstillgångar vilket gör att reglerna om avdragsgilla nedskrivningar blir tillämpliga. Skatt betalas med 28 % i bolaget och förluster blir direkt avdragsgilla till skillnad mot kapitalplaceringsaktier som bara blir avdragsgilla mot vinster på sådana aktier.¹¹⁸ På ägarnivå blir aktierna inte förmögenhetsskattepliktiga. Dock beskattas utdelning från ett vp-bolag enligt 3:12-reglerna.

Om man nu inte har skrivit in i sin bolagsordning att man ska syssla med vp-handel eller inte har upprättat en investeringsplan som följs kan man skriva ett avtal om direktpension, köpa exempelvis en kapitalförsäkring och pantsätta den till förmån för mottagaren av pensionen. Annat man kan göra för att slippa bli drabbad av Lex Uggle är att utvidga näringsverksamheten med goda affärer som minskar likviditeten t.ex. köpa inventarier

¹¹⁴ RÅ 1986 ref. 53, RÅ 1988 ref. 45 I och II

¹¹⁵ Först in, först ut-principen

¹¹⁶ DI, problemlösaren, 060327

¹¹⁷ DI, *Lag ger Moment 22*, 060612

¹¹⁸ IL 48 kap. 26 §

som hyrs ut eller placera likviditeten i förmögenhetsskattefria tillgångar, t.ex. O-listenoterade aktier, onoterade aktier, fastigheter m.m.

Om man bedriver företag med säsongsbetonad verksamhet ska man, om man vill slippa bli drabbad av lex Uggla, se upp med det nyckeltal som SKV satt upp angående kassalikviditeten. Det kan variera över året då man bedriver denna form av verksamhet. Här gäller det att vara uppmärksam på vilket räkenskapsår man väljer. Sen gäller det också att vara observant vid årsskiftet och inte sälja ut sitt lager innan årsskiftet eftersom det skapar kundfordringar som kan leda till att man drabbas av lex Uggla p.g.a. att kundfordringar ingår i kassalikviditeten och osålda varor i lager inte gör det.¹¹⁹

3.3.2 Kommentarer kring lex Uggla/SFL

Per Landgren, Veckans Affärer, har varit mycket frän i sin kritik mot förmögenhetsskatten som han anser är en ”absurd socialistisk rest” som är godtycklig och som måste bort. Han tycker att lex Uggla bevisar att förmögenhetsskatten har gått över styr när överskjutande kapital som genererats i näringsverksamheten anses som rörelsefrämmande. Jobbskapande investeringar hindras och företagen anser det bli naturligt att placera det privata kapitalet utomlands. Friskt arbetande kapital försvinner bort från svenska företag.¹²⁰ Kritik har riktats mot att SKV har upptaxerat ägarna till vissa bolag för kapital som arbetats upp i verksamheten och som redan beskattats med 28 % bolagsskatt och beskattas ännu en gång hos ägarna när pengarna delas ut. Ytterligare kritik som riktats mot lex Uggla, som inte har med förmögenhetsskatten att göra, är att man påförs ett skattetillägg på 40 % av den extra förmögenhetsskatt man påförts. SKV anser att man lämnat oriktig uppgift när man inte redovisat det belopp som SKV, efter egen bedömning, ansett vara överlikviditet.¹²¹ Det tycks också finnas ett skarpt motstånd till att småföretagsägare blir förmögenhetsbeskattade även på de pengar som man så småningom får betala i skatt när pengarna tas ut ur bolaget.¹²² De finns även andra argument som förs för att lex Uggla måste ses över eller helst avskaffas och de argumenten rör summan pengar den anses inbringa. Den summan vissa politiker tror att lex Uggla ska inbringa till statskassan är 30 milj. Sek, vilket ger en skattepliktig förmögenhet på 2 miljarder Sek vid förmögenhetsskatt på 1,5 %. Det är den summan man

¹¹⁹ DI, *Skatteverket arrogant mot företagare*, 060328

¹²⁰ Veckans Affärer, *”Lex Uggla: ett vänsterslag i luften”* 060407

¹²¹ NSDAffärsliv, *Skatteverket ger Uggla hjälp i låtskrivandet*, 051120

¹²² DI, *”Lex Uggla kan klaras med direkt pension*, 051222

tror är rörelsefrämmande i fåmansföretagens egna kapital. Om man sätter det i relation till hela statsbudgeten ligger det i rena felräkningspengar.¹²³

Stor del av debatten handlar om hur aktieinnehav av A-aktier och O-aktier på Stockholmsbörsen värderas olika. Ett innehav av aktier på A-listan ska tas upp till 80 % av marknadsvärdet den 31 december vid beskattningsårets utgång, medan O-listenoterade aktier inte behöver förmögenhetsbeskattas överhuvudtaget. De aktier som ligger på A-listan anses alltså som rörelsefrämmande och beskattas och de som ligger på O-listan räknas som arbetande kapital och beskattas inte. Innehar man aktier på utländsk börs, t.ex. New York Stock Exchange räknas dessa som A-listenoterade. Innehar man däremot aktier på Nasdaq, som inte är en börs utan en handelsplats för aktier, eller AIM i London räknas dessa som O-listenoterade och är därmed förmögenhetsskattefria. Handlar man aktier i bolag registrerat i Sverige, men som inte noterat här, på utländska börser eller marknadsplatser måste man vara lite vaksam. Det kapital man satsar kan bedömas som skattepliktigt kapital istället för arbetande kapital. Att köpa aktier i ett svenskt bolag på Dow Jones i USA kommer att leda till att aktierna ska förmögenhetsbeskattas. Skulle man däremot göra investeringar och noteringar inom EU saknas det förmodligen betydelse om bolaget är registrerat i ett land och noterat i ett annat. Olika förmögenhetsbeskattning av sådana aktier är sannolikt oförenliga med EG-rätten.¹²⁴

I en artikel i DI den 19 december 2005 går revisorerna Bertil Raue och Stefan Wallin så långt i sin kritik att de anser att lex Uggle-principen är olaglig enligt SFL. De menar att syftet med lagstiftningen är att onoterade AB som bedriver självständig rörelse inte ska förmögenhetsbeskattas på medel som tjänats in i rörelsen. Däremot kan inte en ägare undkomma förmögenhetsskatt på privat förmögenhet som stoppas in i rörelsen

3.3.3 Egna reflektioner angående förmögenhetsskatten

Med den kunskapen jag fått under uppsatsens gång kan man faktiskt fråga sig varför förmögenhetsskatten existerar när man med så enkla medel som att köpa en pensionsförsäkring eller ännu hellre en kapitalpensionsförsäkring för att slippa skatten överhuvudtaget. De enda som verkar betala förmögenhetsskatt är vissa fastighetsägare,

¹²³ DI, *fortsatt godtycke för företag*, 060316

¹²⁴ Balans nr 5 2006, Lillon Lindberg, *Förmögenhetsbeskattning av aktier – var finns logiken?*

övriga kan slippa. Dessutom kan det vara svårt att acceptera en lag som man med mycket enkla medel kan planera bort. Mot detta kan man ställa sig frågan vad är det som säger att pengarna som placerats utomlands skulle komma tillbaka till Sverige om förmögenhetsskatten togs bort? De som placerat pengarna utomlands kan ha gjort sig skyldig till något straffbart enligt t.ex. skatteflyktlagen och kanske inte vill föra tillbaka pengarna med risk för att brottet ska upptäckas. Möjligen kommer det, om förmögenhetsskatten tas bort, fortsättningsvis att inte föras ut så mycket kapital utomlands, men att kapital skulle föras tillbaka till Sverige anser jag inte är så troligt.

När man jämför siffrorna hur mycket som betalas till försäkringsbolagen vid köp av kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar i olika skatter och avgifter så överstiger det den summan som vissa skulle få betala i förmögenhetsskatt om man inte brytt sig om att teckna försäkringen. Hur kommer det sig att människor är villiga att betala mer för det här än vad de skulle betala i skatt? Viljan att dela med sig verkar inte stor. Man betalar hellre höga avgifter m.m. till ett redan mycket vinstgivande försäkringsbolag än betalar skatt till staten för att alla ska kunna få en bra skola, vård och omsorg.¹²⁵ Eller är det kanske så att man är omedveten om vilken summa man egentligen betalar i avgifter m.m. till de bolag som erbjuder olika försäkringslösningar. De flesta med någon form av förmögenhet satsar oftast sitt kapital i något annat än rent sparande i bank, så jämförelsetalen är inte riktigt optimala. Det är även behäftat med avgifter om man väljer att spara på annat sätt t.ex. direkt på börsen, men avgifterna till de olika kapitalförsäkringarna och kapitalpensionsförsäkringarna är mycket höga och många, ofta vagt uttryckta i försäkringsbrev, så kostnaderna blir mycket högre än om man enbart väljer att spara på bank och betala förmögenhetsskatt eller satsa pengarna i annat sparande med en eventuell högre avkastning.

Jag håller med i mycket av den kritik som riktas mot SFL, speciellt i den delen om värdering av aktier. Varför ska man inte förmögenhetsbeskattas om man innehar O-listenoterade aktier när man behöver det vid innehav av A-listenoterade? Varför är en investering i Microsoft, som är registrerat på Nasdaq, vara skattefritt, när investeringar i Ericson inte anses vara arbetande kapital och ska förmögenhetsbeskattas? För mig är det helt ologiskt. Jag har också funderat på varför debatten varit så het när det gäller SFL.

¹²⁵ Statistiken har jag fått från SCB, Fondhandlarföreningen och regeringen hemsida.

Den drar in förhållandevis lite pengar till staten och det går ju så lätt att slippa betala förmögenhetsskatt. Spara bara i ”rätt” försäkring så undkommer du skatten.

3.3.4 Egna reflektioner angående lex Uggle

Beskattning av överlikviditet i bolag är inget nytt. SFL har funnits länge med de regler som rör det här, framförallt 14 §.¹²⁶ Anledningen till att debatten uppstått är att SKV i Stockholm förra året valde att granska just överlikviditet i bolag. Man misstänkte att vissa bolagsägare stoppade undan sina privata pengar i bolagen. Av de 150 företag som granskades upptaxerades 74 st. med sammanlagt över 250 milj. SEK. Enligt UC ligger ca 45 000 företag i riskzonen för att ägaren ska bli förmögenhetsbeskattad för den överlikviditet som finns i deras bolag. Många av dessa företag har dock ”giltiga ursäkter” för den höga likviditeten som t.ex. investeringsbehov.

Jag anser att man nog ska fundera på vad som är rörelsefrämmande kapital och inte. Om det genererats i verksamheten kanske man inte borde förmögenhetsbeskatta det så hårt som om när kapitalet är tillskjutet av ägaren. Man borde slippa förmögenhetsskatt på upparbetat kapital om man t.ex. investerat kapitalet inom en viss tid. Ligger överlikviditeten däremot kvar för länge får man titta närmare på varför kapitalet inte arbetar och därefter besluta om en eventuell förmögenhetsbeskattning. Är kapitalet tillskjutet kan man ställa sig frågan varför det är gjort och under hur lång tid som pengarna legat i bolaget utan att användas. Vad var de tänkta att användas till? Finns en investeringsplan? Hur såg bolagets finanser ut när ägartillskottet gjordes?

Tidigare har jag själv drivit ett fåmansföretag, legotillverkning av elektronik, och ser inte det hela som ett så stort problem som media ibland framställer det som. För mig verkar de som de rådgivare man valt inte varit tillräckligt tydliga med att upplysa klienten om att det kan uppstå problem om man har överlikviditet i ett bolag eller så har man helt enkelt inte tagit fasta på de råd man fått. När vi startade företaget hade vi kontakt med Almi, Nyföretagarcentrum och vi skaffade oss dessutom en duktig revisor och advokat som vi rådfrågade innan start. De belyste problemet för oss i ett tidigt skede och därför förde vi in i vår bolagsordning att vi utöver vår vanliga verksamhet även skulle hålla på med vp-handel. Vi gjorde upp ett-, fem- och tioårsplaner med investeringsplaner m.m. på inrådan av våra rådgivare. Det var dessutom krav från de kreditinstitut vi lånade pengar av och

¹²⁶ Se t.ex. NJA 1986 s. 24

vissa av våra större kunder och leverantörer. De ville se våra framtidsplaner vilket inkluderade investeringsbehovet. Har man pappren i ordning enligt de lagar och regler som gäller och har rådgivare som är kompetenta så kommer antagligen antalet bolag och dess ägare som blir drabbade av lex Uggla att minska drastiskt. Så det är kanske så att man borde se över sina rådgivare istället eller ta deras råd på allvar, men framförallt får man inte vara rädd att fråga och ta hjälp av andra t.ex. SKV om man känner sig osäker. Vid en diskussion med Morgan Furby på PWC i Göteborg ställde jag frågan om lex Uggla verkligen är ett så stort problem som viss media vill ha det till. Han ansåg inte problemet vara så stort, åtminstone inte i västra Sverige. Jag menar inte att problemet med Lex Uggla endast ligger hos företagaren och är ett lätt problem. Jag håller med om viss kritik som riktas mot detta. Många blir felaktigt drabbade. Men SFL har funnits länge, som jag nämnt ovan, så problemet är egentligen inte nytt. Jag håller med om att något måste göras åt lagstiftningen så man inte blir drabbad av den godtycklighet som tycks råda vid bedömningen av överlikviditet, men fram till dess är mitt råd att dokumentera investeringsplaner och styrelsemöten om man diskuterat investeringar där, håll god ordning pappren och se över vem man har som rådgivare. Jag är också kritisk till att det är skattemyndigheten som ska bedöma storleken på kapitalet som man behöver till investeringar. Investeringsbehovet och för den delen även behovet av likvida medel är väldigt olika i olika branscher. Jag tror inte att SKV kan bedöma hur stort investeringsbehov som föreligger för alla företag i alla branscher. Och hur bedöms risker för affärsverksamheten och behovet av rörelsekapital i t.ex. Estland? Tas det hänsyn till vilket land man tänkt investera i? Det leder till en rättsosäkerhet för företagaren när det finns värderingsproblem när man fastställer överlikviditet och beskattningsunderlaget.

Som slutsats kan jag bara konstatera att kapitalförsäkringar och framförallt kapitalpensionsförsäkringar är mycket användbara produkter för att t.ex. slippa betala förmögenhetsskatt och drabbas av lex Uggla. Varför regleras inte sådana här konstruktioner hårdare när det som jag redovisat ovan kan skapa stora orättvisor i beskattning vilket ofta leder till en urholkning av respekten för att följa lagar? Det skulle också vara mycket intressant att få lex Uggla prövat i Europadomstolen hur det håller sig förhållande till egendomsskyddet. Även en prövning hur lex Uggla förhåller sig till förutsebarhet, likabehandling och proportionalitet skulle också vara intressant.

Kommer då lex Uggla att försvinna nu när vi fått en ny borgerlig regering? Folkpartiet anser att problemet försvinner så fort man tar bort förmögenhetsskatten. De får även medhåll av SKV som anser att lex Uggla har uppkommit som en ren tillämpning av förmögenhetsskatten. Kristdemokraterna är däremot mer tveksamma.¹²⁷ Själv är jag övertygad att problemet upphör om man tar bort förmögenhetsskatten. Mer tveksamt är om man tar bort SFL det och i så fall när. Fram till dess kommer problemen att bestå.

3.4 Lag (2000:1087) om anmälningsskyldighet för innehav av vissa finansiella instrument

AnmL är ett komplement till Marknadsmisbrukslagen och reglerar de administrativa delarna anmälningsskyldigheten och den sedan 1 juli, 2005 införda regeln om det generella handelsförbudet.¹²⁸ Det tidigare förbudet för korttidshandel upphävdes och istället infördes ett generellt handelsförbud 30 dagar före offentliggörande av ordinarie delårsrapporter. FI för ett register över all insynshandel i svenska noterade bolag. Anledningen till att registret finns är att man vill upprätthålla allmänhetens förtroende för aktiemarknaden vilket anses vara en grundpelare för marknaden. Om aktieinnehav hos personer med förtroendeposter offentliggörs anser man bidrar till detta förtroende. AnmL syften är att motverka missbruk av information, att vara underlag för FI: s tillsynsverksamhet och att förse marknaden och media med information.¹²⁹

3.4.1 Insynspersoner

Enligt AnmL 3 § har följande personer insynsställning:

- VD eller vice VD i ett AMB eller dess moderbolag och ledamot och suppleant i bolaget eller moderbolagets styrelse. Dessa är de klassiska primära insiderpersonerna. De har typiskt sett mycket god insyn i bolagen. Om arbetarrepresentanter finns i styrelsen anses även de omfattas av lagen.
- Revisorer och revisorssuppleanter i bolaget eller moderbolaget. Detta stadgande har mist sin betydelse eftersom revisorer inte får äga aktier i bolaget eller inom den koncern de har uppdrag.¹³⁰
- Delägare i HB som är bolagets moderbolag. Här undantas kommanditdelägare då de inte anses ha den insynsmöjlighet som en komplementär har.

¹²⁷ DI, *Lex Uggla ska bort*, 060926

¹²⁸ AnmL 15 §

¹²⁹ Prop. 1995/96:215 s.42

¹³⁰ ABL 9 kap. 17 §

- Ledande befattningshavare eller uppdragstagare i bolaget eller dess moderbolag om det normalt kan innebära att de har kontakt med insidermaterial. Även VD, styrelseledamot, revisorer och suppleanter i dotterbolag om det vanligen kan komma i kontakt med insiderinformation ingår, liksom större aktieägare som äger minst 10 % av aktierna eller rösterna i bolaget. Detta är en uppsamlingsparagraf för övriga befattningshavare och större aktieägare som kan ha tillgång till insiderinformation. Det avgörande kriteriet är här om man *normalt* kan antas ha tillgång till informationen. Här fångas självständiga och beslutsfattande chefer upp. Även om man inte uppfyller kraven för att anses som en insider i AnmL kan man fortfarande omfattas av reglerna i marknadsmissbrukslagen.¹³¹

De personer som har insynsställning i ett AMB ska anmäla innehav av aktier och andra finansiella instrument till FI. Även närståendes innehav och förändringar i innehavet ska anmälas. Till närstående räknas även juridisk person om det finns ett väsentligt inflytande och en ekonomisk gemenskap. Innehavet och förändringar ska skriftligen anmälas till FI fem arbetsdagar efter notering, insynsställningen uppkom, förvärv, avyttring eller annan förändring uppkom.¹³² Skyldigheten att anmäla eget innehav eller förändring i innehavet ligger hos den enskilde och skyldighet att anmäla vem som har insynsställning ligger på bolaget. Anmälan om förändringar i insynsregistret ska ha inkommit till FI senast 14 dagar efter förändringen och de personer som förts in i eller tagits bort ur insynsregistret måste bli underrättade. Om underrättelse uteblir till de personer som förts in i registret anses de inte ha insiderställning. En person behöver inte anmäla om marknadsvärdet på det finansiella instrumentet förändras utan det är förändring i själva innehavet som ger anledning till anmälningsskyldighet. Vilka finansiella instrument som ska anmälas regleras i lagens andra paragraf, bl.a. aktieoptioner, aktieterminer, teckningsoptioner, aktielån, handel med inlösenrätter m.m.

Det har även införts en anmälningsskyldighet för personer anställda vid börs, auktoriserade marknadsplatser och värdepappersinstitut.¹³³ Skyldigheten är dock osanktionerad och tanken är att instituten själva ska ingripa genom varningar eller avskedande.

¹³¹ Beckman s.454

¹³² AnmL 6 §

¹³³ AnmL 12 §

3.4.2 Kommentarer kring lagen om anmälningsskyldighet

Riksdagsledamoten Carl B Hamilton ställde en fråga till finansminister Per Nuder om registrering enligt AnmL vid innehav av värdepapper med anledning av de artiklar om kapitalförsäkringar som publicerats i Dagens Industri. Frågan var varför man inte behöver registrera innehav i fonder och de försäkringar jag redogjort för. Personer med insyn i bolagen undgår alltså rapporteringsplikten för vissa innehav av värdepapper som personen eventuellt kontrollerar och har insiderkunskap om, vilket Carl B Hamilton är kritisk mot. Han anser att alla innehav en insiderregistrerad person innehar ska registreras inte endast de som anges i AnmL.¹³⁴ Han fick till svar att förbud mot insiderhandel föreligger enligt marknadsmissbrukslagen trots att anmälningsskyldighet inte föreligger innehav i t.ex. kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar. AnmL är en administrativ lag för att underlätta kontrollen av insiderhandeln och tar inte bort förbudet att använda sig av insiderinformation. Den noggranna utredning som utlovades när frågan ställdes har fortfarande inte inletts. Om man ser på avtal hos bolag som erbjuder tjänster med olika pensionslösningar, så har vissa av bolagen skrivit in att man inte får handla med fonder och andra finansiella instrument i de bolag som man är registrerad som insider enligt AnmL. Dock gäller det här endast vid IPS och inte vid andra innehav av kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar.

Ett annat problem som tagits upp till diskussion i DI är de olika bedömningar som görs om vilken information som egentligen är insiderinformation.¹³⁵ Det har också uppmärksamats att det är både i små och stora företag som insiderhandel pågår, inte bara i mindre bolag som man trodde förr.

3.4.3 Egna reflektioner kring lagen om anmälningsskyldighet

Varför existerar det inte anmälningsskyldighet för innehav av kapitalförsäkringar eller kapitalpensionsförsäkringar när någon med insynsställning har en försäkring som innehåller aktier eller fonder i det bolaget man har insynsställning i? Varför måste man endast anmäla direktinnehav av aktier och inte indirekta innehav? Jag har läst igenom ett antal propositioner i ämnet för att försöka hitta varför man utelämnar anmälningsskyldigheten vid indirekt innehav, men ingenstans tas problemet upp. Är det endast riksdagsledamot Carl B Hamilton som ser problemet? Jag ser ett stort problem när

¹³⁴ Carl B Hamilton, Fråga 2004/05:902, Riksdagen

¹³⁵ DI, *Inflytande ger insiderproblem*, 060327

innehav i försäkringsformerna inte behöver registreras speciellt om förslaget att reavinstskatten vid fondbyten tas bort. Varför ska man då direktinvestera i aktier som både reavinstbeskattas och måste anmälas till FI om man har insynsställning. Numer kan man t.o.m. handla i mer eller mindre skraddarsydda fonder och försäkringar som innehåller få bolag inom samma bransch, så anledningar att direktinvestera i aktier minskar. Det är alltid förbjudet att handla på insiderinformation, men om du inte kan eller får anmäla ditt innehav i t.ex. en kapitalförsäkring som innehåller en för dig skraddarsydd fond, kommer att slippa betala skatt vid fondbyten och inte kan bli upptäckt om du handlat i med insiderinformation, varför låta bli? Vilket går först? Att tjäna mer pengar och inte betala skatt eller låta bli för att det är ett brott som du inte kan bli upptäckt för om du begår. Kanske är det som Försäkringskassans chef Curt Malmberg skriver i en artikel i DI den 29 september 2006 att tjuven uppstår när det finns pengar att hämta. Han anser även att det finns ett samband mellan kontroll och ärlighet, i och för sig i ett helt annat område än det jag skriver om, men jag tycker att han har rätt i sina påståenden även när det gäller mitt område. När man vet att risken att bli upptäckt är mer eller mindre lika med noll kompromissar många människor med ärligheten, etiken och moralen. Bygger man upp ett system utan någon reell kontroll kan det bidra till att människor blir oärliga.

4. Ytterligare en lucka i lagen

Kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar är mycket användbara för att kringgå de tidigare uppmärksammade författningarna och marknadsmissbrukslagen. Kringgåendet kan vara lagligt p.g.a. luckor i lagen eller olagligt men omöjligt att upptäcka. En lucka i lagen som jag redogör för i det följande tycker jag är värt att uppmärksamma.

Förluster i en kapitalförsäkring eller kapitalpensionsförsäkring ska enligt försäkringsformen inte vara avdragsgilla, men enligt en dom i regeringsrätten¹³⁶ får alla med stora förluster i en kapitalförsäkring som är en fondförsäkring göra avdrag för förlust som den säljs t.ex. till någon i familjen. Om fonderna gått med förlust på ex. 100 000 Sek blir det skattelindring direkt på 21000 Sek (30x70 %) om de säljs. Man kan alltså välja överlåtelseform och med det få avdrag för förlust vid försäljning och en eventuell skattefri vinst om man går plus vid försäljning. Sättet att lösa det på är att sälja försäkringen vid förlust och lösa in den vid vinst. RR konstaterade i domen att lagstiftarna missat att

¹³⁶ Dom RR 3157-2002

undanta kapitalförsäkringar bland de placeringar som kan kapitalbeskattas. Lagstiftarens miss utnyttjas av de företag som erbjuder försäkringsformerna. De erbjuder sig att bistå med hjälp för att genomföra en extern försäljning, dock mot en hög avgift som gör att den förlust man får dra av på skatten eventuellt kan ätas upp av avgiften. Bättre är då att själv sälja inom familjen och få avdrag för att sedan låta den andra familjemedlemmen driva försäkringen vidare.¹³⁷ Man ska dock vara lite försiktig för i en dom i Kammarrätten i Jönköping har två makar inte medgivits avdrag för den kapitalförlust som uppkom då de korsvis sålde sina kapitalförsäkringar till varandra. Kapitalförsäkringarna var tecknade samtidigt och hade samma innehåll. Anledningen till att de nekades avdra var att förlusten inte var verklig.¹³⁸ Någon förändring i makarnas förmögenhetssituation hade inte skett och de tog inte någon finansiell risk. Hade det inte varit för skatteeffekten hade transaktionerna inte skett.¹³⁹ Aktiespararna ger följande råd hur man ska göra för att själv sälja en kapitalförsäkring till en maka eller make och dra nytta av eventuell kapitalförlust. Inledningsvis konstaterar Aktiespararna att uttag ur en kapitalförsäkring är skattefri¹⁴⁰ och kapitalförlust därmed inte avdragsgill, men om man sålt försäkringen till någon annan än försäkringsbolagen blir reglerna om avdrag i IL kap.44 tillämpliga och kapitalförlusterna avdragsgilla. Säljer man till försäkringsbolaget ses det som ett återköp och reglerna om skattefri återbetalning blir tillämpliga och kapitalförlusten blir inte avdragsgill. SKV anser en kapitalförsäkring vara en noterad fordringsrätt. Vi deklarerar av förlusten bör man tänka på följande. Försäkringen måste vara säljbar enligt avtalet, försäljningen måste vara helt genomförd och köparen måste ha fått betalt. Omkostnadsbeloppet måste vara korrekt uträknat och försäljningen måste ske till marknadspris.¹⁴¹ Görs detta finns det en möjlighet att göra förlustavdrag.

5. Slutsats

I mina båda uppsatser har jag kunnat redovisa om de många möjligheter som finns med både kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar. Den fråga jag ställt i rubriken till denna uppsats och de frågor jag ställt i inledningen förblir obesvarade. Jag är lite förvånad över ett skattesystem som är så bräckligt att en del, inom vissa gränser, kan bestämma sin egen skatt och varför ska vissa fonder och aktier vara

¹³⁷ Veckans affärer, "Sälj fondförsäkringen och sänk skatten" 020204

¹³⁸ IL 44 kap. 23 §

¹³⁹ Kammarrätten i Jönköping mål nr 3524-05

¹⁴⁰ IL 8 kap. 14 §

¹⁴¹ www.aktiespararna.se, info 040701

förmögenhetsskattefria när annan förmögenhet beskattas. Är detta ett misstag från lagstiftarens sida eller bieffekt? Kommer då kapitalförsäkringar och kapitalpensionsförsäkringar att försvinna om förmögenhetsskatten tas bort? Jag tror inte det. Fördelarna med innehaven är fortfarande stora. Försäkringsformerna marknadsförs hårdast i den del som anger att man slipper anmäla sitt innehav. Görs inget år det kommer produkterna att leva kvar. Möjligen kommer de inte att öka så mycket som de gjort hittills, men en marknad kommer fortfarande att finnas för produkterna.

Det som förvånar mig och gör mig mycket besviken är ändå den brottsliga delen. Varför görs det inget åt insiderhandeln i kapitalförsäkringar? Varför måste inte alla innehav insiderregistreras? Man bryter mot, eller kommer förbi, lagen om anmälningsskyldighet och marknadsmissbrukslagen genom att köpa en kapitalförsäkring eller kapitalpensionsförsäkring där insideraktierna ingår istället för att köpa aktier direkt i de bolag man har insynsställning.

Varför görs det inget åt att vissa försäkringsbolag inte drar sig för att ta emot svarta pengar i sitt pensionssparande? I en artikel i GP den 29 augusti 2006 redogjorde en reporter för hur han utgett sig för att vara egenföretagare som behövde en pensionsförsäkring och pengarna han ville satsa inte var ”helt vita”. Ombudet för försäkringsbolaget gav honom rådet välja en kapitalpensionsförsäkring om det rörde sig om svarta pengar då försäkringsbolaget inte bryr sig om varifrån pengarna kommer och dessutom syns pengarna inte för myndigheterna. Så jag kan bara konstatera att möjligheterna med att använda försäkringarna bara ökar. Nu används de t.o.m. för att tvätta svarta pengar. Är det inte dags att lagstiftaren gör något? Speciellt när nya former av försäkringar och andra olika sätt att använda aktier uppstår i en allt högre hastighet.

KÄLLFÖRTECKNING

Lagtext:

Nya Försäkringsavtalslagen SFS (2005:104)
Lagen om statlig förmögenhetsskatt SFS (1997:323)
Skatteflyktslagen (SFS 1995:575)

Offentliga tryck:

Motion 2005/06: sk3
Motion 2005/06: sk214
SOU 2002:52, *Beskattning av småföretagare*
SOU 2004:36
SOU 2006:50, *En lag om värdepappersmarknaden, MiFid*
Ds 2003:65
Prop. 2004/05:31
Prop. 2003/04:150
Prop. 1996/97:117
Prop. 1995/96:215
Prop. 1994/95:209
Prop. 1980/81:17

Litteratur:

Riksskatteverket, *Handledning för internationell beskattning*, nätupplaga
Riksskatteverket, RSV 355, utg. 2
Mattias Dahlberg, *Internationell beskattning –en lärobok*, Studentlitteratur Lund
Nils Mattsson, *Svensk internationell beskattningsrätt*, 14:e upplagan 2004, Norstedts Juridik AB
Lodin, Lindencrona, Meltz, Silfverberg, *Inkomstskatt –en läro- och handbok i skatterätt*, 10:e upplagan 2005, Studentlitteratur Lund
Gunnar Rabe, *Skattelagstiftning 06:1*, 2006 Norstedts Juridik AB
Beckman, Jansson, Wallin-Norman, Wendleby, *Lagarna på värdepappersområdet – En kommentar till insiderlagstiftningen m.fl. lagar*, Upplaga 1:1, Stockholm 2002

Artiklar:

DI, *Annonstillaga Pensionsgaranti*, november 2005
Fondmarknaden, *Annonstillaga*, DI maj 2006
Fondbolagens Förening, *Annonstillaga*, DI april 2006
DI, *Kapitalpension –ny het sparform*, 2006
DI, *Kapitalförsäkringar gör comeback*, 060401
DI, *Gäller lex Uggla hela koncernen?*, 060424
DI, *Lex Uggla kan klaras med direktpension*, 051222
DI, *Fortsatt godtycke för företag*, 060316
DI, *Så slipper du lex Uggla*, 060302
DI, *Skatteverket arrogant mot företagare*, 060328
DI, *Riksbanken försiktiga i sina placeringar*, 060801
DI, *Fondcheferna vill skjuta upp beskattningen*, 060810
DI, *Experterna hissar röd flagg för slopad fondskatt*, 060809
DI, *problemlösaren*, 060327
DI, *Lag ger moment 22*, 060612
DI, *Inflytande ger insiderproblem*, 060327
DagensPS, *Direktägandet i aktier kommer att försvinna*, 060812
Sunesson Björn, *Utländska bolag svårkontrollerade*, SvD 2004-08-14
SvD, *Ledaren*, 030613
SvD, *Ledaren*, 030716
Johan Gefvert, *Kapitalpension*, Skattenytt nr 7-8 2005
Helene Engman, *Bevisfrågor och lex Uggla*, Skattenytt nr 1-2 2006
Hultqvist, *Legalitetsprincipen vid inkomstbeskattning*, Skattenytt 1996
Lillon Lindberg, *Förmögenhetsbeskattning av aktier –var finns logiken?*, Balans nr 5 2006
Privata Affärer, *Skatteflykt med utlandsfonder stoppas*, 001122

Privata Affärer nätupplaga, *Kapitalförsäkring och kapitalpensionsförsäkring*
Privata Affärer nätupplaga, *Prat om pengar*
Privata Affärer nätupplaga, *Fråga experten*, 060619
Veckans Affärer, *Sälj fondförsäkringen och sänk skatten*, 020204
Veckans Affärer, *Lex Ugglan: ett vänsterslag i luften*, 060407
Affärsvärlden, *Miljonärer rusar till skattegräddfil*, 060811
NSDAffärsliv, *Skatteverket ger Ugglan hjälp i låtskrivandet*, 2005-11-20
NSDAffärsliv, *Stark ökning för kapitalpension förra året*, 060217
Ekonomiinfo nätupplaga, *Förmögenhetsbeskattning av kapitalförsäkring i AB*
Skattebetalaren nätupplaga, *Lex Ugglan – Skatteverket fick bakläxa*
SVT text s116, 060727

Övrigt:

Regeringskansliet, *Vårlik utblick över angelägna försäkringsfrågor*, Försäkringsjuridiska
föreningens vårmöte 20060517
SKV skrivelse Dnr 131 161383-06/1152
Clas Ramnerts blogg 050621, 050815

Internet:

www.rattsbanken.se	www.sveakapital.com
www.avanzapension.se	www.google.se
www.finansinspektionen.se	www.riksdagen.se
www.modernaforsakringar.se	www.regeringen.se
www.skatteverket.se	www.ekobrottsmyndigheten.se
www.folksam.se	www.nordnet.se
www.konsumenternasforsakringsbyra.se	www.sfmab.se
www.dn.se	www.combolan.se
www.fondfinans.se	www.landgreniriksdagen.se
www.aktiespararna.se	www.ekonomi-info.nu
www.bankrattsforeningen.org.se	www.alla.lo.se

Rättsfall

Regeringsrätten mål RR 3713-1989, 3698-1989
Regeringsrätten mål RR 3157-2002
Kammarrätten i Sthlm mål nr 3375-03 20060403
Kammarrätten i Sthlm mål nr 1132-04 20050621
Kammarrätten i Sthlm mål nr 5182-04 20050930
Kammarrätten i Gbg mål nr 8259-03 20060113
Kammarrätten i Sundsvall mål nr 822-04, 1116-04
Kammarrätten i Jönköping mål nr 3524-05
Länsrätten i Sundsvall mål nr 2745-2746-02
Länsrätten i Stockholm mål nr 20115-05, 20117-05
EG-domstolen, mål nr C-118/96
EG-domstolen, mål nr C-442/0
RÅ 2004 ref. 28
RÅ 2004 ref. 84
RÅ 2004 ref. 137
RÅ 1990 ref. 95
RÅ 2001 not. 166
RÅ 1988 ref. 45 I och II
RÅ 1986 ref. 53
RÅ 1982 1:16
RÅ 1984 1:3
NJA 1986 s.24

Skatterättsnämnden:

Dnr 15-05/D

Bifogas

Lotta Ostler, *Luckor i lagen om marknadsmissbruk*, Uppsats i Börsrätt HT 2005

Uppsats börsrätt 5p.

Datum: 051221

Till: Rolf Dotevall, Elif Härönen

Från: Lotta Sörensson Ostler

Luckor i lagen om marknadsmissbruk Lag (2005:377)

1. Inledning

Jag har valt att studera den nya lagen om marknadsmissbruk och de luckor som tycks finnas i den, speciellt de luckor som tycks finnas i förhållandet till kapitalförsäkringar. Värdepappersmarknaden har växt markant de senaste åren, mycket beroende av att antalet Internetmäklare har ökat. Utbudet har blivit tillgängligt för allmänheten och aktiehandel har blivit en allt populärare sparform beroende på den gynnsamma utvecklingen på börsen under 1990-talet. En annan anledning till det ökade intresset för och medvetenheten om aktiehandel, är att privatpersoner numer har möjligheten att göra aktiva val när det gäller placering av pensionspengarna. Utvecklingen både på den tekniska sidan och antal produkter kommer med all säkerhet gå framåt och marknaden kommer att bli allt mer tillgänglig. Detta medför att förtroendet för marknadsaktörerna måste vidhållas och att marknaden fungerar på ett korrekt sätt, speciellt eftersom allmänheten är delaktig i handeln i allt större grad.

Nyligen, 050701, trädde den nya lagen om straff för marknadsmissbruk vid handel med finansiella instrument, Lag (2005:377), i kraft med syfte att skärpa reglerna i f.d. Insiderlagen. Men har verkligen lagen skärpts så att marknaden fungerar korrekt? Finns det några luckor i lagen? Detta är de frågor som jag framförallt kommer att bygga min uppsats på.

1.1 Uppdrag och syfte

Mitt syfte med uppsatsen, är som jag nämnt ovan, är att titta närmare på marknadsmissbrukslagen, framför allt den del som belyser användandet av insiderinformation för att handla med värdepapper för att gynna sig själv. Slutligen kommer jag att titta på luckorna i denna nya lag.

Under vägens gång kommer jag att ge lite historisk bakgrund, beröra några EG-direktiv på området som utfärdats av Europakommissionen i syfte att harmonisera marknaderna och insiderlagstiftningen inom EU. Jag kommer även att redogöra för den debatt som förts i media angående införandet av den nya lagen och luckorna som tycks finnas i lagen.

1.2 Metod

Jag har valt att använda traditionell juridisk metod för att kunna utreda och redogöra gällande rätt om marknadsmissbruk. Metoden innehåller granskning av lagtext, praxis,

rättsfall och annan relevant litteratur på området. Förarbetena ligger till grund för min uppsats, framförallt prop. 2004/05:142. Tyvärr har lagen inte funnits speciellt länge så rättspraxis om marknadsmissbruk har varit svårt att tillgå. Det finns en hel del relevant litteratur på området som även den har haft en stor roll i mitt informationsinsamlade till uppsatsen. Annan information jag byggt min uppsats på är rapporter från finansdepartementet och ekobrottsmyndigheten. Försäkringsbolagens hemsidor har också spelat roll i denna uppsats för att finna information om kapitalförsäkringar.

Jag använt mig av media för att utröna åsikter och påtalandet av bristerna i marknadsmissbrukslagen.

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att avgränsa min uppsats att gälla värdepappershandel i Sverige.

2. Historik bakom insiderlagstiftningen

2.1 Allmänt

Fram till i början av 1900-talet fanns ingen reglering mot insiderbrott då det ansågs naturligt och accepterat att handla på insiderinformation. Att lagstifta mot insiderbrott är numer ingen ny företeelse för lagstiftarna. Dessa förbud har spridits i de delar av världen där det förekommer värdepappershandel. Det var 1933 och 1934 som man i USA införde det första lagstadgade förbudet mot insiderhandel genom införandet av Securities Act och Securities Exchange Act. På 1960-talet började man dessutom bestraffa insiderhandel.

Under 1980-talet infördes direkt förbud mot insiderhandel i många länder. Detta årtionde har kallats insiderförbudets ”genombrottsdecenium” om man ser på den reformverksamhet som tog fart i ett stort antal länder. Trots detta var det endast 34 länder av 103 med en värdepappersmarknad som år 1990 hade förbud mot insiderhandel och bara nio av dessa hade lagfört någon för brott mot förbudet. 1998 fanns det insiderförbud i 87 länder och 38 fall hade då lagförts.¹⁴²

2.2 Svensk rätt

Innan någon lagstiftning angående handel med värdepapper, framförallt insiderlagstiftning, fanns i Sverige kunde man i viss mån ingripa mot ett förfarande som

¹⁴² Per Samuelsson, Nya regler om marknadsmissbruk, JT nr 1 2003-04

ansetts ohederligt eller brottsligt med stöd i bl.a. 30 § i Avtalslagen (1915:218) eller svidleristadgandet i 9 kap. 9 § i Brottsbalken.¹⁴³

Under 1970-talet identifierades ett behov av insiderlagstiftning i Sverige. Vid denna tidpunkt kom lagen om registrering av aktieinnehav (1971:827) till. Vissa personer blev då tvungna att anmäla vissa av sina värdepappersinnehav till Värdepapperscentralen.¹⁴⁴ Regeringen insåg på 1980-talet att lagen om registrering av aktieinnehav inte var tillräcklig, utan ytterligare åtgärder måste till för att skapa det förtroende för marknaden, hos allmänheten och i utlandet, som regeringen ville uppnå vilket ledde till att lagen om värdepappersmarknaden infördes år 1985.¹⁴⁵ Någon lag som reglerade insiderhandel instiftades inte förrän 1990 då Insiderlagen (1990:1342) trädde i kraft. Detta skedde i samband med Sveriges inträde i EU och insiderdirektivet (89/592/EES) skulle införlivas i svensk rätt. Den nya svenska lagen innehöll förbud mot insiderhandel, regler om anmälningsskyldighet och förbud mot korttidshandel. 1 januari, 2001 trädde ännu en ny lag angående insiderhandel i kraft, Insiderstrafflagen (2000:1086). Denna lag ersatte insiderlagen och bestämmelserna om otillbörlig kurspåverkan i lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument.¹⁴⁶ Även lagen om anmälningsskyldighet, lag (2000:1087), infördes vid denna tidpunkt.

Sedan dess har det skett ett antal kompletteringar och den nya moderniserade lagen om marknadsmissbruk har införlivats i svensk rätt, vilket jag återkommer till nedan.

2.3 EU

Under 60-talet diskuterade man inom EU hur befattningshavares utnyttjande av informations fördelar och man förespråkade en reglering av bolagsledningens handel med värdepapper. Kommissionen utfärdade ett påbud under senare delen av 1970-talet för att försöka få bukt med insiderhandeln och otillbörlig kursmanipulation. Endast några länder följde påbudet, men de flesta medlemsländer var överens om att man måste ta ett krafttag mot dessa problem.¹⁴⁷

¹⁴³ Ds 2004:4 s.29

¹⁴⁴ Prop. 2004/05:142

¹⁴⁵ Christina af Sandeberg (2002), Marknadsmissbruk s.60-61

¹⁴⁶ Per Samuelsson, Nya regler om marknadsmissbruk, JT nr 1 2003-04

¹⁴⁷ Christina af Sandeberg (2002) s. 55-57

Insiderdirektivet (89/592/EES) infördes i slutet av 1980-talet och ligger till grund för den svenska lagstiftningen på området. Direktivet var utformat som minimikrav. Sverige valde att införa dessa minimikrav trots att strängare reglering kunde ha införts.

Utvecklingen på den finansiella marknaden har gått fort under den senaste tiden och harmoniseringen av regleringen på värdepappersmarknadsområdet har intensifierats. 1999 tillsattes en grupp för att utreda lagarna mot insideraffärer inom EU. I rapporten ”Market Abuse” presenterades en handlingsplan för finansiella tjänster och ett antal brister i lagstiftningen lades fram. Gruppen presenterade även ett förslag till ändringar för att eliminera bristerna. Europeiska kommissionen meddelade att genomföra handlingsplanen för finansmarknaden, KOM (1999) 232.¹⁴⁸ Planen syftade till att integrera marknaden för finansiella tjänster inom EU. Rådet och kommissionen stödde handlingsplanen och beslutade att en integrerad marknad för finansiella tjänster skulle uppnås enligt en satt tidsram, senast 2005. Planen innehöll 42 punkter som behövde åtgärdas, 39 av dessa hade genomförts inom tidsramens gränser. Bl.a. utfärdade kommissionen ett nytt direktiv, marknadsmissbruksdirektivet, i början av 2002. Man försökte säkerställa ett antal rambestämmelser för att bekämpa marknadsmissbruk.¹⁴⁹

3. Reglering idag i EU

Förbud mot insiderhandel motiveras med att det är viktigt med ett stort förtroende mot värdepappersmarknadens funktionssätt för att kunna behålla en gynnsam utveckling av marknaden. Syftet med förbud mot insiderhandel är att kunna kontrollera handelsförbudets efterlevnad och att det skall ha en avhållande effekt.¹⁵⁰

3.1 Direktiven i EU

EU tar fortlöpande nya initiativ för att ytterligare skärpa kraven för att stävja det marknadsmissbruk som anses finnas. Man måste främja den ekonomiska tillväxten i och mellan medlemsländerna.¹⁵¹ Detta understryks i Lamfalussy-rapporten.

¹⁴⁸ Prop. 2004/05:142 s. 37

¹⁴⁹ Ibid. S.56-57

¹⁵⁰ Prop. 2004/05:142

¹⁵¹ Rapport från Finansinspektionen 25 ja. 2002 s. 17

3.1.1 Lamfalussymodellen

En ny modell för lagstiftning på värdepappersmarknadsområdet var tvungen att tas fram p.g.a. de korta tidsplanerna för att genomföra handelsplanen för finansiella tjänster. Den s.k. Visemannakommittén presenterade en rapport 2001, Lamfalussyrapporten,¹⁵² där de föreslog en ny lagstiftningsmodell för värdepappersområdet. Kommittén tyckte att lagstiftningen på området var långsam, stel, komplicerad och illa anpassad till förändringstakten på marknaden. Man framhöll också behovet av ett bättre samarbete tillsynsmyndigheterna emellan, framförallt på internationell nivå.¹⁵³

Lamfalussymodellen som består av fyra nivåer har hittills använts när man implementerat fyra direktiv på området. Nivå 1 innebär EU-lagstiftning med ramlagar, nivå 2 är en politisk nivå där detaljregleringen utformas med hjälp av råd från tillsynsmyndigheterna, På nivå 3 föregår ett samarbete mellan tillsynsmyndigheterna i medlemsländerna och på nivå 4 ligger en kontroll av efterlevnaden av reglerna.¹⁵⁴

3.2 Marknadssmissbruksdirektivet

Det insiderdirektiv som trädde i kraft 1989 ansågs inte tillräcklig p.g.a. att finansmarknaden utvecklades och förändrades mycket under den senaste tiden. Medlemsstaternas lagstiftning hade dessutom betydande olikheter. Därför togs ett nytt direktiv fram, Marknadssmissbruksdirektivet (2003/6/EG).

Marknadssmissbruksdirektivet (2003/6/EG) är en utvidgning av insiderdirektivet och en reglering av otillbörlig marknadspåverkan på europeisk nivå samt genomförandedirektiven.¹⁵⁵ Direktivet om marknadssmissbruk går ut på att garantera finansmarknaden integritet och höja investerares förtroende för värdepappersmarknaden. Ett annat syfte med direktivet är att försöka harmonisera lagarna i medlemsländerna. Efter terroristattacken i USA den 11 september 2001 är ett syfte att ta ett krafttag mot finansiering av terrorverksamhet.¹⁵⁶

¹⁵² Efter kommitténs ordförande Alexandre Lamfalussy

¹⁵³ Prop. 2004/05:142 s.37

¹⁵⁴ Promemoria från FI, 2005-10-31

¹⁵⁵ Prop. 2004/05:142 s.36

¹⁵⁶ Prop. 2004/05:142 Bilaga 1 2003/6/EG s.183

En nyhet i direktivet är att dess räckvidd numer omfattar direkta transaktioner mellan två parter och inte som tidigare endast transaktioner som genomfördes på en marknadsplats eller genom en yrkesmässigt verksam mellanhand. Direktivet gäller alla finansiella instrument som är godkända för handel på en reglerad marknad. Förbudet mot insiderhandel gäller både juridiska som fysiska personer.¹⁵⁷ Direktivet innehåller, förutom definitioner och förbud, bestämmelser som syftar till att förebygga marknadsmissbruk och underlätta upptäckt och utredning av eventuella missbruk.¹⁵⁸ I varje medlemsstat ska det finnas en central behörig administrativ myndighet som ska se till att direktivet efterlevs. Delegation av ansvaret är tillåtet, men myndigheten har ändå det yttersta ansvaret.

3.3 Andra direktiv

Det har införts ytterligare direktiv för att harmonisera marknaden och värdepappershandeln. Direktivet om prospekt (2003/71/EG, 2001/34/EG) ska öka informationen om finansiella instrument och kravet på information i samband med introduktion ska också öka. Det som berörs i direktivet är bl.a. uppgifter vem som givit ut prospektet och instrumentets egenskaper när det finns till försäljning på en börs eller marknad och erbjuds till allmänheten. Prospektet är till för att kunna ge eventuella investerare möjlighet att lättare kunna göra en bedömning om avkastning och risk.

Under 2007 kan ett direktiv angående öppenhetskrav hos emittenter bli aktuellt. Det kommer att bli en skärpning av normer när det gäller publicering av rapporter. Om direktivet genomförs kommer det att medföra att de blir lättare för investerare att framföra sin åsikt vid bolagsstämmor och att det kommer att ställas krav på löpande publicering av ägarstrukturen i företaget.¹⁵⁹

4. Svensk reglering idag

Det huvudsakliga målet för svensk lagstiftning är att skapa regler för att stabilisera, skapa förtroende och konkurrenskraft på värdepappersmarknaden genom att kriminalisera insiderhandel.¹⁶⁰ Man vill skapa en effektivare marknad för värdepapper. Insiderhandel i stort underminerar de förtroende som lagstiftaren har som ledstjärna vid lagstiftning av

¹⁵⁷ Prop. 2004/05:142 s.53 ff.

¹⁵⁸ Prop. 2004/05:142 s.36

¹⁵⁹ Rapport från finansinspektionen 25 jan. 2002 s.23-25

¹⁶⁰ Wesser Erik, Har du varit ute och shoppat, Jacob?

värdepappersmarknaden. Lagen måste också stå sig internationellt eftersom handel idag ofta sker över länders gränser.

Den 1 juli 2005 har en ny lag trätt i kraft i Sverige, lagen om straff för marknadsmissbruk vid handel med finansiella instrument, lag (2005:377). De nya lagen ersätter insiderstrafflagen. Nyheter i lagen är bl.a. skärpning av insiderbrotten, otillbörlig marknadspåverkan och ”skvallerplikten”.

4.1 Allmänt om marknaden

Insiderlagstiftningen bygger i grund och botten på att det finns en marknad med köpare och säljare. Marknaden har uppkommit för att det alltid funnits behov av att kunna fördela kapital mellan dem som har överskott mot dem som har underskott vid en viss tidpunkt. Aktiemarknaden fyller en viktig funktion genom att förmedla kapital från investerare till företag med behov av kapital för investeringar och för att kunna växa. För att detta ska fungera på ett betryggande sätt är det viktigt att aktiekurserna speglar relevant information för att marknaden ska vara effektiv. Börsen styrs av utbudet och efterfrågan av kapital.¹⁶¹

Regleringen på den svenska marknaden bör syfta till att göra marknaden effektiv och mer likvid. För att motivera införande av lagar och regler krävs ett marknadsmisslyckande. Frågan som lagstiftaren har att ta ställning till vid arbetet med ny lagstiftning är vilket marknadsmisslyckande som ligger till grund för behovet av reglering och hur denna reglering påverkar effektiviteten och likviditeten på marknaden.¹⁶²

4.2 Finansiella instrument

Finansiella instrument är ett samlingsbegrepp för olika former av värdepapper. Handel med finansiella instrument sker på en organiserad marknad eller börs. Finansiella instrument kan också ses som fordringar. Huvuddragen är att de anses kunna allmänt omsättas eller handlas med på en värdepappersmarknad. Finansiella instrument följer reglerna för löpande skuldebrev i skuldbrevslagen (1936:81). Skillnaden är att innehav och tradition har ersatts av registrering. Vid dubbelöverlåtelse är det registreringen som avgör äganderätten.¹⁶³

¹⁶¹ Håkansson Per-Erik, *Insikt i finansiell ekonomi* s. 1-2

¹⁶² Prop. 2004/05:142 s.40

¹⁶³ Adlercreutz Axel, *Finansieringsformers rättsliga instrument* s. 27,43

Den finansiella marknaden har en snabb utvecklingstakt och blivit allt effektivare. Detta har lett till att produkterna på marknaden har ökat i antal och blivit allt mer sofistikerade. Det har t.ex. skapats produkter för att underlätta belåning, betalning m.m. Även dessa nya produkter omfattas av begreppet finansiella instrument, vilket även terminer, optioner och råvaror gör och faller därför under lagen om marknadsmissbruk.¹⁶⁴

4.3 Marknadens roll vid handel med finansiella instrument

Marknaden har fått allt större betydelse för svenska näringslivet när det gäller beslut om investeringar och finansiering i och med att en rad avregleringar har skett på kapital- och finansmarknaden. Det hävdas även att marknadens roll har stor betydelse vid underlättandet av riskhantering, etablera priser som fungerar som informationsbärare och att vara en källa till kapital till företagen. Fungerar detta påverkas tillväxten i en positiv riktning.¹⁶⁵

En effektivt fungerande marknad handlar om att alla som deltar har tillgång till samma relevanta och riktiga information. Konkurrens måste även råda och marknaden måste ha en fungerande infrastruktur gällande marknadsplatser, clearingsystem m.m. Regler och normer som är allmänt accepterade måste finnas för denna infrastruktur för att skapa tillförsikt och förtroende.¹⁶⁶

I ett internationellt perspektiv har avregleringen betydelse eftersom det öppnar dörrarna för utländska investerare. Den är dessutom nödvändig för att vi ska kunna vara en aktör i en allt mer effektiv och konkurrenskraftig värld.

4.4 Förstärkta krav på Finansinspektionen

De senaste åren har ett antal s.k. ”bubblor” och andra skandaler skapat ett förtroendeproblem på marknaden. För att marknaden skall fungera effektivt krävs ett förtroende. Förtroendet påverkar börsen på så vis att kurserna faller, vilket skedde för ett par år sedan. Följderna av sådana problem kan leda till att kapitalförsörjningen fördyras för näringslivet. Eftersom finansiella marknader spelar en stor roll för samhällsutvecklingen är det viktigt att det finns en marknadstillsyn för att hålla

¹⁶⁴ Christina af Sandeberg, Marknadsmissbruk s.89

¹⁶⁵ Prop. 2004/05:142 s.40

¹⁶⁶ Rapport från Finansinspektionen 2004-12-08 s.8

förtroendet uppe.¹⁶⁷ Dessutom är en allt större del av allmänheten delaktig i handeln vilket gör att det anses är av största vikt att motverka informationsasymmetri och insiderbrott. Finansmarknaden har hamnat i ett helt annat fokus idag än för några år sedan. Ansvaret idag för marknadsövervakningen ligger på börserna och de auktoriserade marknadsplatserna under tillsyn av Finansinspektionen.

Det nya direktivet om marknadsmissbruk innebär en förändring av Finansinspektionens (FI) roll. FI blir en behörig myndighet med utvidgade utrednings- och tillsynsbefogenheter. Införandet av den nya lagen innebär att utredningar ska gå snabbare framåt. Utredningsansvaret ska från början ligga hos ekobrottsmyndigheten och FI ska ha ett nära samarbete med myndigheten under utredningarna. FI ska övervaka att lagstiftningen efterlevs.¹⁶⁸

4.5 Förteckning över personer med tillgång till insiderinformation

Ordet insider beskriver ett subjekt som, p.g.a. anställning eller uppdrag har en *inte* offentliggjort kurspåverkande information och kan utnyttja sin ställning för att skapa stora vinstmöjligheter eller begränsa risken för förlust. Även när närstående, som har haft gemensamt hushåll i mer än ett år med den som har insynsställning, aktieägare som äger minst 10 procent av aktierna eller rösterna i bolaget, eller bolag som de har väsentligt inflytande i, anses som insiders och omfattas av anmälningsplikten. Om man är insider och har insiderinformation är man förbjuden att använda den för egen eller annans vinning och subjektet är underkastad gällande insiderlagstiftning.¹⁶⁹

Att handla med aktier i det bolag man har insyn i är i sig inte otillåtet bara handeln inte sker med inverkan av insiderinformation. Därför måste ett svenskt bolag som gett ut fondpapper som noterats vid börs eller auktoriserad marknadsplats i Sverige eller annan stat inom EES föra en förteckning, över de personer som vanligtvis har insynsställning i företaget.¹⁷⁰ Informationen skall uppdateras så fort någon insider har köpt eller sålt aktier i bolaget och så snart det är möjlig anmäla det till Finansinspektionen. FI offentliggör handeln som skett. För bolaget inte denna information sanktioneras detta med en avgift.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Prop. 2004/05:142 s.97

¹⁶⁹ Information Finansinspektionen 1998

¹⁷⁰ Lagen (2000:1087) om anmälningskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument.

De personer som ingår i bolagets register ska informeras om innebörden med att vara registrerad som insider.¹⁷¹ Företagen ska även fortlöpande föra en loggbok över personer, med eller utan anställning, som har tillgång tillinsiderinformation. En loggbok ska föras för varje tillfälle där information som kan ha kurspåverkande effekt har diskuterats. Förteckningen ska sparas i fem år och lämnas till Finansinspektionen på begäran. De personer som ingår i loggböckerna ska skriftligen underrättas.¹⁷²

Lagen gäller inte för ett svenskt bolag som gett ut aktien på annan börs utom EES-området och aktien inte är noterad på svensk börs eller marknadsplats. Inte heller omfattas bolag som är registrerade i utlandet och gett ut aktier på svensk börs eller marknadsplats. Detta ser FI som ett stort problem, vilket jag återkommer till nedan.

4.6 Rapporteringsskyldighet

Värdepappersinstitut, börser och auktoriserade marknadsplatser ska snarast rapportera till Finansinspektionen om misstanke om insiderhandel förekommer. Ansvaret för rapporteringen ska ligga på företaget och inte den enskilde mäklaren. Delegeringsmöjlighet ska finnas om personen i fråga har tillräcklig kompetens, tillräckliga beslutsbefogenheter och ekonomiska resurser att vidta de åtgärder som behövs.¹⁷³

4.7 Korttidsinnehav

Ledande befattningshavare som har insynsställning i ett bolag får inte handla med bolagets aktie under trettio dagar innan ordinarie delårsrapport offentliggörs. Vissa undantag från denna regel finns. Problemet med den här regeln är att det kan tyckas vara tillåtet att handla utifrån insiderinformation när förbudstiden gått ut.¹⁷⁴

5. Marknadsmisbruk

5.1 Allmänt

Marknadsmisbruk har en vidare omfattning än insiderhandel och avser ett handlande där ett subjekt missbrukar marknaden till sin eller någon annans fördel. Begreppet innefattar

¹⁷¹ Prop. 2004/05:142 s. 92

¹⁷² Lag (2000:1087) 10a§

¹⁷³ Ibid. s. 95

¹⁷⁴ Prop.2004/05:142 s. 147

insiderhandel, röjande av insiderinformation och otillbörlig marknads påverkan. En definition av innebörden kan sammanfattas som:

- *Missbruk av information* – om informationen vore offentlig skulle den vara relevant vid beslut om en transaktion skulle genomföras eller inte.
- *Missledande information* - ett agerande som orsakar en felaktig eller vilseledande föreställning om värdet, efterfrågan, priset eller utbudet.
- *Marknadsstörning* – handling som skulle kunna störa eller stör marknaden.¹⁷⁵

5.2 Insiderhandel/Insiderbrott

I de flesta industrialiserade länder är det idag accepterat att insiderhandel är straffsanktionerat. Regleringen mot insiderhandel har införts för att det finns en övertygelse om att insiderhandels skulle bli mycket omfattande på en oreglerad marknad och att det är nödvändigt för att upprätthålla förtroendet för marknaden.¹⁷⁶ . Som jag redovisar för nedan finns det trots den allmänna acceptansen en hel del kritiska röster mot att insiderhandel är förbjudet och straffsanktionerat.

Marknadsmissbrukslagen är bl.a. till för att förhindra personer som kunnat förse sig med information som *inte* är offentliggjord och kurspåverkande, att använda informationen för att handla med finansiella instrument vare sig för annan eller egen räkning. Informationen får inte heller användas till att med råd eller annat liknande sätt förmå annan till att göra affärer på värdepappersmarknaden. Lagstiftarens syfte med lagen är att se till att det är ”rent spel” på marknaden. Inga aktörer skall ha fler favörer än andra.¹⁷⁷ Uppdelning i personkretsar är numer borttaget och lagen riktar sig mot alla som har insiderinformation.

Insiderbrott är en följd av att insiders har mer information än marknaden och utnyttjar informationen vid handel med aktien. Brotten förekommer främst vid delårsbokslut där ny information presenterats, företagsförvärv eller sammangående, och vid vinstvarning eller annan företagsnyhet. Ofta har dessa händelser kurspåverkande effekt vilket kan leda till att informationen används på ett förbjudet sätt.¹⁷⁸ Insiderbrotten är alltså oftast informationsbrott och när brott ska utredas får man förlita sig till ev. skriftligt material,

¹⁷⁵ Christina af Sandeberg (2002) s. 17-18

¹⁷⁶ Christina af Sandeberg (2002) s. 36-37

¹⁷⁷ www.ekobrottsmyndigheten.se

¹⁷⁸ Rapport från Finansinspektionen 2002-01-25 s. 1-2

muntliga uppgifter från den tilltalade och vittnesuppgifter om det finns sådana. Påföljden för insiderbrott är fängelse upp till fyra år vid grovt brott.

Naturligtvis finns det undantag från handelsförbudet. Det är alltid tillåtet att göra förlustaffärer. Det är också tillåtet att köpa värdepapper på insiderinformation som visar förlust. Optioner och terminer får inte köpas om informationen tyder på sjunkande kurs.

5.3 Informationsröjande

Insiderinformation definieras som information som *inte* är offentliggjord och *inte* allmänt känd, som är ägnad att väsentligen påverka kursen på finansiella instrument.¹⁷⁹ Den som har tillgång till sådan här information och röjer den utan tillåtelse, gör sig skyldig till obehörigt röjande av insiderinformation. Om informationen kan påverka kursen på instrumentet kan dömas till fängelse upp till sex månader.¹⁸⁰

5.3.1 Asymmetrisk information - insiderinformation

Det är av stor betydelse att informationsspridningen fungerar väl på marknaden. När t.ex. ny information om företaget offentliggörs kommer priset på marknaden gå upp eller ner beroende på informationens innehåll. De innebär att det pris som marknaden sätter på värdepappret oftast är rättvisande.

Asymmetrisk information är när aktörer på marknaden har tillgång till olika mängd information, d.v.s. någon har kunskapsöverläge. Om information uteblir eller saknas innebär det att informationsfördelningen är asymmetrisk vilket i sin tur gör att marknaden blir illikvid och ineffektiv, enligt George A. Akerlofs citronteori. Informationen ingår som en komponent i priset och ger en effektiv marknad. Citronteorin går ut på att neutralisera informationsflödet på marknaden.¹⁸¹

5.4 Otillbörlig kurspåverkan

Om någon avsiktligt genom sitt agerande försökt manipulera kursen på ett finansiellt instrument, gör sig skyldig till otillbörlig kurspåverkan. Detta kan åstadkommas genom

¹⁷⁹ Prop. 2004/05: 142 s.54

¹⁸⁰ F.d. Insiderstrafflagen 7§

¹⁸¹ Christina af Sandeberg (2002) s. 105

att sprida felaktig information, felaktigt bokslut eller att tillgången av en aktiesort otillbörligt styrs på en marknad.¹⁸²

Förutsättning för att ett brott skall ha begåtts är att man handlat på en värdepappersmarknad med avsikt att otillbörligen påverka priset.

5.5 Varför förbjuda insiderhandel?

Argumenten för och emot insiderhandel är ett mycket debatterat ämne och åsikterna går i olika riktningar. Åsikterna *för* ett förbud brukar oftast motiveras med rättvisa och förtroende. Det kan anses orättvist om någon med bättre information kan använda den för att tjäna pengar. Ett annat argument är att det kan skada marknadsaktörernas förtroende för marknaden p.g.a. att personen med insiderinformation inte tar hänsyn till andra aktörer på marknaden. Detta gör att de aktörer som inte kunnat använda informationen kan påverkas negativt.¹⁸³ Andra argument som används är de principer om likabehandling och lojalitet som finns i Aktiebolagslagen.

De argument *mot* insiderlagstiftningen som framträder är framförallt att lagstiftningen inte har någon preventiv effekt och att insiderbrott är mycket svåra att beivra. Kriminaliseringen har inte reducerat insiderhandeln i någon större utsträckning. Det saknas dessutom empiriska undersökningar att allmänhetens förtroende för marknaden skadas och att investeringsbenägenheten skulle minska.¹⁸⁴ Argument mot en insiderlagstiftning finns främst hos ekonomerna. De utgår från ekonomiska effektivitetsmodeller där insiderlagstiftningen inte anses ha någon betydelse för värdepappersmarknaden och ingen kommer till skada för att insiderhandel förekommer.¹⁸⁵

6. Luckor i lagen

Jag har tittat lite på de luckor som finns i insiderlagen. En insiderlag är aldrig komplett av olika anledningar, kryphålen finns där och metoderna att komma förbi den är många och ofta ”finurliga”. Jag har lagt tyngdpunkten i min redovisning på kapitalförsäkringar som

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Prop. 2004/05: 142 s.41

¹⁸⁴ Johan Eklund, Varför förbjuda insiderhandel, Ekonomisk Debatt 2003 nr 5

¹⁸⁵ Per Samuelsson, Lärobok i kapitalmarknadsrätt, s.271 ff

snabbt vuxit på marknaden. Inledningsvis kommer jag att kort nämna några övriga luckor som tycks finnas i lagen.

6.1 Bolag registrerade i utlandet som handlas på svensk börs

Alla svenska börsbolag är skyldiga att rapportera till Finansinspektionen när s.k. insiders köper eller säljer aktier. FI:s insynsregister är offentligt och ligger ute på Internet och har förhoppningsvis en preventiv inverkan. Den skyldigheten finns inte för bolag registrerade i utlandet som handlas på svensk börs t.ex. Nokia och Tele 2. De utländska bolagen varken behöver eller kan rapportera insideraffärer till FI. FI förklarar detta med att det ändå är möjligt att utreda otillåtna insideraffärer som är gjorda i utländska bolag. Dessutom är bolag inom EES alltid skyldiga att anmäla insiderhandel i hemlandet enligt det nya marknadsmissbruksdirektivet.¹⁸⁶

Aktiespararna anser att man skulle behöva en ”varningsflagga” på de utländska bolagen som handlas på den svenska marknaden för att insynen i dessa bolag är generellt sämre än i de svenska.

6.2 Investmentbolagen

Finansinspektionen har i propositionen till den nya lagen om marknadsmissbruk framfört att de tycker det är angeläget att analysera anmälningsskyldigheten för styrelseledamöter i investmentbolag. Som det ser ut idag behöver styrelseledamöterna i investmentbolagens styrelse inte registrera innehav av egna aktier i bolag som ingår i investmentbolagets portfölj. Detta anses av FI som en stor brist.¹⁸⁷ Ledamöterna sitter på mycket information om portföljbolagen vilket gör möjligheten till insidehandel stor. Styrelseledamöterna ett av börsens största investmentbolag, Investor, äger stora privata aktieposter i företagens portföljbolag. Investor är t.ex. den största ägaren i Ericsson och Investors vd sitter i Ericssons styrelse. Jacob Wallenberg som är Investors vice styrelseordförande har ett stort privat innehav av Ericssonaktier och behöver inte anmäla sin handel i aktien till FI av den anledningen att han inte sitter i Ericssons styrelse, trots att han med all säkerhet har stora kunskaper om bolaget i sin egenskap av styrelseordförande i Investor. Handeln i sig behöver inte vara brottslig, men hur stort skulle intresset hos marknaden vara om han

¹⁸⁶ Björn Sunesson, Utländska bolag svårkontrollerade, SvD 2004-08-14

¹⁸⁷ Prop. 2004/05:142 s.139

anmälde sitt innehav med tanke på den position han har? Förmodligen skulle marknaden vara intresserad av denna information.¹⁸⁸

Frågeställningar som följer av ovanstående är många. Hur mycket väsentlig information har styrelseledamöterna om portföljbolagen som de äger privata aktieposter i? Om de har information, påverkar det deras privata handel? Hur stort intresse finns hos marknaden att få redan på sådan här information? Dessa frågor har utredarna i betänkandet ”Marknadsmisbruk” inte berört. I propositionen till den nya lagen togs frågan inte upp, men i en remiss på betänkandet ansåg FI att frågan bör utredas närmare. Biträdande finansminister Gunnar Lund tycker att man ska komma ihåg att lagen inte gör några undantag för de situationer som beskrivits ovan. Skulle styrelseledamöterna i investmentbolagen använda insiderinformation för handel är det olagligt. Dock inser han att det kan finnas ett problem här. Bolagen själva säger att de har interna regler som reglerar detta.¹⁸⁹

6.3 Kapitalförsäkring

6.3.1 Allmänt

Kapitalförsäkring kan liknas vid pensionsförsäkring på så sätt att det är ett långsiktigt sparande som innehåller möjlighet att säkra utfallet. Ägare till kapitalförsäkringen är inte ägare till värdepappren som ingår i försäkringen, utan det är försäkringsbolaget. En kapitalförsäkring är ett sparande med beskattade pengar som kan hanteras friare. För kapitalförsäkringar finns det inte lika många lagregler som för pensionsförsäkringar utan utformningen får avtalas med försäkringsbolaget. Den grundläggande skillnaden mellan kapitalförsäkring och en traditionell pensionsförsäkring är framförallt beskattningen, vilket jag återkommer till senare. Att det är en tämligen långsiktig placering vilket beror på vilken form av försäkring man väljer. Försäkringen finns i två former:

- Traditionell kapitalförsäkring.
- Fondanknuten kapitalförsäkring

De argument som försäkringsbolagen har för tecknande av kapitalförsäkring är att det är en bra lösning på pensionssparandet eftersom pensionen då blir skattefri eller så får du ett skattefritt engångsbelopp. Beloppet man kan spara är större än vid en pensionsförsäkring

¹⁸⁸ Eric Amcoff, Lagen missar makthavarna, affärsvärlden 2004-09-14

¹⁸⁹ Eric, Amcoff, Lagen fortsätter missa makthavarna, affärsvärlden 2005-03-01

p.g.a. skattereglerna tillåter det. Andra argument är att pengarna oftast växer med än vid traditionellt sparande, med en kapitalförsäkring har man inte pengarna så hårt låsta tills man fyller 55 år och om man inte har någon arbetsinkomst kan man inte göra avdrag för den vanliga pensionsförsäkringen, vilket gör att kapitalförsäkringen blir ett lämpligt alternativ.¹⁹⁰ Nackdelarna med en kapitalförsäkring är att det har många, ofta ganska höga, avgifter.¹⁹¹

Om man behöver få ut pengarna tidigare än vad avtalstiden säger finns det möjligheter till det under vissa förutsättningar. Man kan återköpa försäkringen, men vissa speciella regler och avgifter gäller för detta. Har man sparat i ett antal år har man möjlighet att belåna försäkringen om försäkringsbolaget erbjuder den tjänsten och man kan även utnyttja försäkringen som säkerhet för ett lån hos vissa bolag.

Jag har gjort jämförelse mellan olika försäkringsbolag och dragit slutsatsen att upplägget är liknande hos de flesta. Det finns dock några bolag som skiljer sig från de andra och de jag tittat på är Avanza och Royal Skandia. Jag kommer senare att redogöra för hur en fondanknuten kapitalförsäkring hos dessa bolag kan se ut.

Det finns även en ny form av pensionsförsäkring, den s.k. kapitalpensionsförsäkring, som intar ett mellanting mellan kapitalförsäkring och pensionsförsäkring. Jag kommer inte att beröra denna form i min uppsats.

6.3.2 Traditionell kapitalförsäkring

Om man väljer den traditionella kapitalförsäkringen sköter försäkringsbolaget förvaltningen av pengarna efter egen bedömning. Avtalstiden är på 10 år. Vanligast är att spara till ett målbelopp. Detta belopp garanteras av försäkringsbolaget om man sparar som avtalat. Återbäringen är preliminärt fördelad, men däremot inte garanterad. Man kan flytta värdepappren mot en fast avgift. Det flyttbara värdet på depån beräknas enligt särskilda regler. När försäkringstiden gått ut görs normalt en engångsutbetalning.

Den traditionella kapitalförsäkringen har ett efterlevnadsskydd som betalas ut till förmånstagaren, som man fritt själv kan välja. Om man avlider i förtid faller

¹⁹⁰ Info Kapitalförsäkring, www.folksam.se

¹⁹¹ Info Kapitalförsäkring, www.sveakapital.com

livförsäkringsdelen ut till förmånstagaren. Beloppet som betalas ut är det målbelopp man sparar till och avgift tas ut vid utbetalningen. Denna form av försäkring kan kombineras med en premiefrielse som gör att försäkringsbolaget betalar ut premien vid vissa situationer.

6.3.3 Fondanknuten kapitalförsäkring

I den fondanknutna kapitalförsäkringen förfogar kunden själv över depån och avgör vad som köps och säljs. Inga garantier ges om utfallet och man väljer själv vilket risknivå man vill ligga på. Man har en flyttningsrätt av sitt innehav mot en fastställd avgift. När den avtalade tiden på försäkringen, som är 5 år, gått ut får man ett engångsbelopp utbetalt.

Hos vissa försäkringsbolag kan man i den fondanknutna kapitalförsäkringen, om man väljer att ha efterlevnadsskydd, komma överens om det belopp som ska betalas ut till förmånstagaren. Efterlevnadsskyddet är inte bundet till det egentliga sparandet. Beloppet kan ibland vara större än det egentliga sparandet. Vid utbetalning tas ut en kostnad. Någon premiefrielse kan inte kombineras i denna form av försäkring.

Hos Avanza har man gått ut mycket hårt i sin marknadsföring av den fondanknutna kapitalförsäkringen. Reglerna är mycket generösa. I sina broschyrer marknadsför Avanza kapitalförsäkringarna med att man slipper kapitalvinstskatt och att deklarerera affärer. Man måste själv vara aktiv om man sparar hos Avanza och man slipper dessutom betala försäkringsavgifter. Avanza har en lägre avkastningsskatt än andra bolag, fri flyttningsrätt till och från Avanza pension. En stor skillnad hos Avanza är att man inte bara kan handla med fonder utan det går lika bra med aktier. De har 550 fonder, inklusive hedgefonder, man kan handla aktier på de flesta börser och marknadsplatser i Sverige och ett antal andra former av värdepapper såsom aktieindexobligationer och teckningsrätter. Däremot kan man inte handla i teckningsoptioner, warrants och Avanzaaktier.¹⁹²

Hos Royal Skandia går man ännu ett steg längre med kapitalförsäkringarna. Man lanserar sig som en av de största marknadsaktörerna med huvudkontor på Isle of Man. Om man ska skaffa en kapitalförsäkring hos bolaget måste man ha 500 000 SEK i aktier eller kontanter. De aktier man kan handla i kan vara noterad på vilket börs som helst i hela världen och även warrants och optioner får handlas. Däremot får man inte belåna sina

¹⁹² Info Kapitalförsäkringar, www.avanzapension.se

aktier. Det som först och främst skiljer Royal Skandia från andra bolag som säljer kapitalförsäkringar är att man kan fortsätta samarbeta med sin nuvarande aktiemäklare på samma sätt som i dagsläget. Royal Skandia skraddarsyr en specifik lösning för varje enskild kund utefter kundens vilja och personliga förutsättningar.¹⁹³

6.3.4 Beskattning av kapitalförsäkring

Kapitalförsäkringen skall tas upp till förmögenhetsbeskattning om den totala förmögenheten inklusive försäkringen överstiger 900 000 Sek. Avkastningen på försäkringen beskattas hos försäkringsbolaget eftersom försäkringsgivare äger alla värdepapper som försäkringen är kopplad till. Varje försäkring belastas sedan med sin andel av den totala skatten som försäkringsbolaget betalar.¹⁹⁴ Skattesatsen är för närvarande 27 % som multipliceras med ett schablonmässigt skatteunderlag (föregående års genomsnittliga statslåneränta). Avkastningsskatten ligger på igenomsnitt 1,2 % av kapitalet. Avkastningsskatten betalas varje år. Om man gör mycket goda affärer på börsen kan man tjäna mycket på kapitalförsäkringar. Överstiger vinsten statslåneräntan finns en del att tjäna på genom att satsa pengarna i en kapitalförsäkring.¹⁹⁵

Utbetalningar inkomstbeskattas inte eftersom inbetalningar till försäkringen sker med redan beskattade pengar, insättningar är inte avdragsgilla och man behöver inte betala reavinstskatt vid fondbyte vilket man däremot måste göra vid försäljning. Vinsten eller förlusten som görs vid försäljning beskattas under inkomst av kapital i deklarationen.¹⁹⁶

6.4 Marknadsmisbrukslagen och kapitalförsäkringar

Lagen idag tillåter att en insider inte behöver anmäla aktier de kontrollerar via företagsägda kapitalplaceringar, som t.ex. kapitalförsäkringar.¹⁹⁷ Insiders kan helt lagligt hemlighålla stora aktieinnehav. En del av de bolag som tillhandahåller kapitalförsäkringar har detta som ett försäljningsargument. Konstruktionen med olika kapitalförsäkringar, framförallt den fondanknutna kapitalförsäkringen, är mycket populär bland

¹⁹³ www.stockpicker.se

¹⁹⁴ Info Kapitalförsäkringar, www.modernaforakringar.se

¹⁹⁵ www.stockpicker.se

¹⁹⁶ Info Kapitalförsäkringar, Skatteverkets broschyr

¹⁹⁷ Anna Svedbom, Lucka för insider blir kvar, DI 2005-02-17

insiderregistrerade börsdirektörer och styrelseledamöter. De förfogar över depån, men är inte registrerade som ägare.¹⁹⁸

Riksdagsledamoten Carl B Hamilton har ställt en fråga till finansminister Per Nuder om innehav av värdepapper med anledning av de artiklar om kapitalförsäkringar som publicerats i Dagens Industri. Frågan som ställdes var vad finansminister hade tänkt göra åt innehav som ägs av försäkringsbolag, men som kontrolleras av aktieägaren själv, inte registreras idag, inte ens om innehavaren själv vill det. Personer med insyn i bolagen undgår alltså rapporteringsplikten för vissa innehav av värdepapper som personen eventuellt kontrollerar och har insiderkunskap om. Reglerna som berör detta bör ändras enligt Carl B Hamilton. Risker för att de facto innehaven inte registreras av den som innehar insiderställning måste minimeras. Reglerna bör omfatta *alla* de innehav en insider kontrollerar och får avkastning från.¹⁹⁹

Svaret kom inte från finansministern, utan från statsrådet Sven-Erik Österberg som fått detta arbete tilldelat till sig. Sven-Erik Österberg svarar att insiderlagstiftningens utformning och effektivitet är angeläget. Skyldigheten att anmäla insiders och deras innehav till Finansinspektionen är viktiga delar av lagstiftningen. Även skyldigheten för närstående att anmäla aktieinnehav är ett viktigt inslag. Anmälningsskyldigheten syftar till att underlätta kontrollen av insiderhandel, att lagen efterlevs och att avhålla personer att göra otillåtna insideraffärer.

Kapitalförsäkringar och liknande lösningar där insidern inte själv innehar värdepappret och den som står för innehavet inte är att anse som närstående till den anmälningsskyldige omfattas inte av nuvarande anmälningsskyldighet. Sven-Erik Österberg påpekar att oavsett anmälningsskyldighet eller inte föreligger så gäller förbud mot insiderhandel som lagen anger.

Som det ser ut idag anser Finansdepartementet att det måste till ytterligare noggrann utredning för att fatta beslut om en skärpning av lagen behövs. Finansdepartementet har nyligen gjorts uppmärksamma på frågan och hann inte behandla den under

¹⁹⁸ Torbjörn Isacson, Insiderlagen missar kapitalförsäkringar, DI 2005-02-04

¹⁹⁹ Carl B Hamilton, Fråga 2004/05:902, Riksdagen

lagstiftningsarbetet till den nya lagen om marknadsmissbruk som trädde i kraft 2005-07-01. Finansinspektionen ska kontaktas för samråd vad som behöver göras.²⁰⁰

6.4.1 Annan praxis som kan förbigås via kapitalförsäkringar

Skattemyndigheten skapade för en tid sedan praxis genom lex Uggla, vilket innebar att företagare med stora likvida tillgångar i sina företag skall förmögenhetsbeskattas privat för dessa om skattemyndigheten bedömer att pengarna inte behövs i företaget. Detta har ansetts som ett stort problem för företagare som vill investera med egna sparade pengar istället för lånade.

En ny dom i Skatterättsnämnden öppnar för en lösning på den problematik som ansetts uppstå med anledning av lex Uggla. Nämnden har godkänt att pengar i en kapitalförsäkring inte ska förmögenhetsbeskattas privat. Fallet handlar om en företagare, ensamägare, som har satt av fyra miljoner kronor i en kapitalförsäkring som fungerar som en pantsäkerhet för en pensionsförpliktelse. Försäkringen kan upplösas när som helst och beskattas inte om pengarna används i rörelsen. Fallet har överklagats till regeringsrätten och står domen sig där öppnar det för stora möjligheter för företag att komma förbi problemen med överlikviditet. Regeringsrätten har för en tid sedan godkänt att två delägare fick sätta in pengar i en kapitalförsäkring på liknande sätt som nämnts ovan. Skatteverket hävdar att denna dom inte är relevant då det som här handlar om en person som har ett bestämmande inflytande i företaget. Regeringsrättens förra dom pekar mot att Skatteverket förlorar den senaste när de tas upp till avgörande i Regeringsrätten.²⁰¹

7. Sammanfattning/Slutsats

Ett behov av att reglera insiderhandel kan identifieras i Sverige i början på 1970-talet och första initiativet att motverkas insiderspekulationer kan nog sägas vara genom lagen (1971:927) om registrering av aktieinnehav. Detta lag var tyvärr inte effektivt i bekämpningen av insiderbrotten, så därför infördes insiderlagen (1990:1342) som avsåg att direkt reglera insiderbrotten. Lagen infördes i Sverige i samband med inträdet i EU som en följd av EG:s Insiderdirektiv 89/592/EEG. År 2002 kom ett nytt marknadsmissbruksdirektiv, vilket har lett fram till dagen marknadsmissbrukslag i Sverige, lag (2005:377), allt för att bekämpa marknadsmissbruk och för att stärka

²⁰⁰ Sven-Erik Österberg, Svar på fråga 2004/05:902, Riksdagen

²⁰¹ Dagens Industri 2002-11-29 s. 13

investerares förtroende för värdepappersmarknaden. Sverige har hela tiden valt att gå den ”mjuka” vägen och inte valt en strängare reglering än direktiven angett och trots att ett behov redan funnits på 1970-talet att stävja insiderhandeln och att EG redan då initierat att åtgärder behövdes. Alla länder höll med, även Sverige, men få följde EG: s påbud. Hade de mest flagranta fallen kunnat undvikas om man följt EG: s påbud? Förmodligen.

I propositionen till den nya lagen föreslås att Finansinspektionen och ekobrottsmyndigheten ska ha ett nära samarbete både emellan och med andra myndigheter i Europa. Myndigheterna kommer att få ett större internationellt nätverk vilket förhoppningsvis ska leda till att fler brott kan förhindras. Kommer det att bli så? Myndigheterna i de olika länderna är väldigt olika och har olika befogenheter, så samarbetssvårigheter kommer med all säkerhet att uppstå. Det är svårt att hitta bevis i samband med insiderutredningar, men får man samarbetet mellan länders myndigheter att fungera skulle detta skapa bättre förutsättningar för att förhindra marknadsmissbruk.

Det måste betonas att handla med värdepapper med anledning av insidereinformation *alltid* är förbjudet. Att det för den delen går att komma förbi lagen med tämligen enkla medel och inte går att upptäcka förtar inte att det är ett brott. Men man kan ändå fråga sig om lagen om marknadsmissbruk, och i vissa fall även lagen om anmälningsskyldighet, inte är lite ”tandlös” när den inte respekteras och att en skärpning måste till för att stävja brotten, framförallt nu när många småsparare och ”vanliga” konsumenter har börjat handla med finansiella instrument. Detta är en skyddsvärd krets och det är viktigt att marknaden styrs av framförallt etiska regler för att skydda dessa. Tyvärr verkar det vara så att marknaden inte klarar av att reglera etiken själv vilket gör att det nödvändigt att rättsligt öka regleringen. För att den rättsliga regeln skall ha någon verkan i samhället krävs att den är respekterad och att dess normer överensstämmer med allmänhetens normer, men det handlar också väldigt mycket om etik och moral. Etik och moral måste vara ett komplement till varandra för att motverka marknadsmissbruk. Finns denna etik och moral hos marknads stora aktörer? Som det sett ut hittills verkar det inte så. Det finns en stor marknad för produkter, t.ex. som jag tagit upp i min uppsats kapitalförsäkringar, som marknadsförs på ett sätt som kan inbjuda till insiderbrott. När brottet inte går att upptäcka tycks det inte finnas några betänkligheter om att det kanske är moraliskt eller etiskt fel. Kan det inte vara frestande att satsa pengar i en kapitalförsäkring hos ett bolag som har sitt huvudkontor på Isle of Man? Som de flesta vet är insynen och

möjligheter för myndigheter att få uppgifter därifrån mycket begränsad, för att inte säga obefintlig.

I stället för att ha en ganska klen lag mot marknadsmissbruk är det kanske bättre att göra som ekonomer och rättsekonomer förespråkar, att inte reglera insiderhandeln? Ska vi strunta i moralen och etiken som inte tycks vara så stor på värdepappersmarknaden och istället se till de ekonomiska värderingarna? Självt tycker jag att båda sidor har starka argument både för och emot lagstiftning på området, men risken att förlora allmänhetens förtroende genom att tillåta insiderhandel väger tyngre. Man kan inte bara se objektivet på det hela och endast se till vad som är bäst för marknaden. Allmänhetens förtroende är för mig det starkast argumentet. Om det nu kan uppnås.

KÄLLFÖRTECKNING

Lagtext:

Brottsbalken
Lagen om marknadsmissbruk
Insiderstrafflagen

Offentliga tryck:

Ds 2004:4 s.29
Prop.2004/05:142

Litteratur:

Af Sandeberg Christina, (2002) *Marknadsmissbruk*, Edita Norstedts Tryckeri AB, Sthlm
Adlercreutz Axel, *Finansieringsformers rättsliga regler*, Uppl.3 Studentlitteratur, Lund
Wesser Erik, *Har du varit ute och shoppat, Jacob?*, (2001) Sociologiska Institutionen, Lunds
Universitet
Håkansson Per-Erik, *Insikt i finansiell ekonomi – kunskap för finansiell rådgivning*, 2 uppl.
Kristianstads Tryckeri AB, Kristianstad
Afrell, Klahr, Samuelsson, *Lärobok i kapitalmarknadsrätt*, 2:a upplagan 1998, Norstedts Tryckeri
Sthlm

Rapporter:

Finansinspektionen 20020125 *Utvecklingen på aktiemarknaden, insiderbrott och Fis
marknadstillsyn*
Promemoria från Finansinspektionen 2005-10-31

Artiklar:

Samuelsson Per, *Nya regler om marknadsmissbruk*, SvJT nr 1 2003-04
Eklund Johan, *Varför förbjuda insiderhandel?*, Ekonomisk Debatt 2003, årg. 31, nr 5
Suneson Björn, *Utländska bolag svårkontrollerade*, SvD 2004-08-14
Amcoff Erik, *Lagen missar makthavarna*, Affärsvärlden 2004-09-14
Amcoff Erik, *Lagen fortsätter missa makthavarna*, Affärsvärlden 2005-03-01
Svedbom Anna, *Lucka för insider blir kvar*, Dagens Industri 2005-02-17
Isacson Torbjörn, *Insiderlagen missar kapitalförsäkringar*, DI 2005-02-04

Övrigt:

Hamilton Carl B, *Fråga 2004/05:902 till finansminister Per Nuder*, Riksdagen 2005-02-08
Sven-Erik Österberg, *Svar på fråga 2004/05:902 om insiderinnehav av värdepapper*, Riksdagen
2005-02-15

Internet:

www.rattsbanken.se
www.avanzapenson.se
www.finansinspektionen.se
www.modernaforsakringar.se
www.skatteverket.se
www.stockpicker.se
www.folksam.se

www.sveakapital.com
www.google.se
www.riksdagen.se
www.regeringen.se
www.medicarkivet.se
www.ekobrottsmyndigheten.se

